مجموعه چکیده مقالات همایش:

سازمان ملل متحد در تکاپوی مقابله با تغییرات اقلیمی

انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد

۲۶-۲۷ اردیبهشت ماه ۱۴۰۳

بسم الله الرحمن الرحيم

همایش سالانه انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد

«سازمان ملل متحد در تکاپوی مقابله با تغییرات اقلیمی»

۲۶-۲۷ اردیبهشت ماه ۱۴۰۳

دبیر علمی همایش:

دکتر محسن عبدالهی

اعضای کمیته علمی:

۱- دکتر جمشید ممتاز ۲- دکتر محمدرضا ضیایی بیگدلی ۳- دکتر ابراهیم بیگ‌زاده ۴- دکتر نسرین مصفا ۵- دکتر پوریا عسکری ۶- دکتر محمدحسین رمضانی قوام آبادی ۷- دکتر علی مشهدی ۸-دکتر مسعود فریادی ۹- دکتر مهدی پیری ۱۰- دکتر اعظم امینی ۱۱- دکتر مهناز رشیدی

دبیراجرایی همایش:

دکتر مهناز رشیدی

دبیرخانه همایش:

اعظم پازدار

اعضای کمیته اجرایی:

۱- صادق بشیره ۲- ساوالان محمدزاده ۳- مهدی منصوری ۴- فاطمه میرآخورلی ۵- نرگس رشیدی ۶- شیرین حدادزند ۷- سرور جلالوندی ۸- صدرا پیرنیاکان ۹- محمد یعقوبی ۹- کیان بیگلربیگی ۱۰- فاطمه انصاری پیری ۱۱- سید محمدامین علوی ۱۲- رضوانه سپاسی ۱۳- علی رستگار فر ۱۴- علی ملمع قبادی ۱۵- علی کریمی یوشانلویی ۱۶- حمید نظری ۱۷- فاطمه دولت آبادی

ویراستار:

فاطمه میرآخورلی

فهرست چکیده‌ها **صفحه**

دیباچه **۷**

۱. **نقش IRENA در رسیدن به اهداف اقلیمی**/علی ابراهیمی **۸**

۲. **بررسی ابعاد اقتصاد سیاسی امارات و ایران در رسیدن به اقتصاد کم کربن، گذر از انرژی در چارچوب سازمان ملل متحد**/ ملیحه ابوالی **۹**

۳. **بررسی نقش ایکائو در مقابله با تغییرات اقلیمی از منظر حقوق هوانوردی**/فاطمه آبیار **۱۰**

۴. **بررسی سازکارهای حقوقی کاهش تاثیرات تغییرات اقلیمی بر میراث فرهنگی**/ کتایون اشرفی **۱۱**

۵. **تحلیلی بر سازکار شفافیت در موافقت‌نامه پاریس**/ اعظم امینی و زهرا سماعی یکتا **۱۲**

۶. **ضرورت ایجاد عدالت اقلیمی از منظر حق بر سلامت**/ محمدصالح انیسی **۱۳**

۷. **تأثیر رمز ارزها بر تغییرات آب و هوایی**/ امیرحسین بقایی **۱۴**

۸. **اثرات تحریم محیط زیست بر تغییرات اقلیمی**/ محسن بهجتی **۱۵**

۹. **فرصت‌ها و چالش‌های حقوق هوا و فضا بر تغییرات اقلیمی: جایگاه حاکمیتی سازمان ملل متحد**/ مریم پژومند **۱۶**

۱۰. **الزامات مرتبط با کاهش انتشار گازهای گلخانه ای ناشی از صنعت هوانوردی در پرتو حقوق تغییر اقلیم**/مهدی پیری و علیرضا اسفندیاری **۱۷**

۱۱. **تحلیل مقررات اتحادیه اروپا راجع به مالیات تنظیم مرزی کربن و مقابله با جنگل زدایی با الزامات حقوقی بین‌المللی تغییرات اقلیمی از منظر حق بر توسعه**/ مهدی پیری و رادمهر ملکی..... ۱۸

۱۲. **تأثیر زباله‌های الکترونیکی بر آیندهٔ کرهٔ زمین در حقوق بین‌الملل و اسناد محیط‌زیستی**/ زینب پورخاقان شاهرضایی و زهرا سادات حسینی..... ۲۰

۱۳. **سرمایه‌داری به عنوان چهرهٔ نوین استعمار و انکار تغییرات اقلیمی**/ ترگل تراب مستعدی..... ۲۱

۱۴. **نقش داوری ایکسید در تحقق اهداف اقلیمی سازمان ملل متحد**/ احمدرضا توحیدی و آرش ملکی..... ۲۲

۱۵. **واکاوی چالش های فراروی حق بر سلامت در پیامدهای تغییرات اقلیمی از منظر نظام حقوقی ایران و حقوق بین‌الملل**/ رحمت حاجی مینه و آزاده تدّین‌فرد..... ۲۴

۱۶. **ضرورت اجماع جهانی جهت مقابله با سدسازی به عنوان عاملی تأثیرگذار در گرمایش زمین و ایجاد ریزاقلیم‌ها**/ سیدعلیرضا حسام..... ۲۵

۱۷. **تغییرات اقلیمی و گذار به سوی اقتصاد کم/بدون کربن قوانین انرژی مانعی در جهت دستیابی به سیاست‌های آب و هوایی**/ فاطمه حسن‌زاده و مسعود میرزایی..... ۲۶

۱۸. **آثار شناسایی حق بر محیط زیست سالم برای مقابله با تغییرات اقلیمی**/ معصومه حسینی..... ۲۷

۱۹. **نقش سازمان دریانوردی بین‌المللی در کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای ناشی از کشتی‌رانی بین‌المللی**/ سیدعلی حسینی آزاد و مجید زحمت‌کش..... ۲۸

۲۰. **چالش‌های تغییرات اقلیمی در افزایش سطح دریاها از منظر حقوق بین‌الملل دریاها**/ ریحانه دروگری و پیمان حکیم زاده..... ۲۹

۲۱. **سازکار پایبندی و اجرای موافقت‌نامه پاریس ۲۰۱۵: ماهیت تنبیهی یا تسهیلی؟**/مهناز رشیدی.....۳۰

۲۲. **جایگاه تأمین امنیت آب توسط دولت‌ها در رژیم حقوقی تغییر اقلیم: مطالعه‌ای جهت سازگاری با پدیده تغییرات آب و هوایی**/ علیرضا رضاخانی..... ۳۱

۲۳. **استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر در اسناد بین‌المللی و سازوکارهای منطقه‌ای**/ هیلدا رضائی و کوروش جعفرپور..... ۳۲

۲۴. **امکان سنجی تعهد بر کربن‌زدایی در بستر آزادسازی بازار انرژی، چالش‌ها و راهکارها**/ آرزو سادات رضوی..... ۳۳

۲۵. **عملکرد ایکائو در توسعه نظام حقوقی حاکم بر تغییرات اقلیمی**/ شهرام زرنشان و مهدی منصوری..... ۳۴

۲۶. **تأملی بر ابهامات شورای نگهبان قانون اساسی بر «لایحه توافقنامه پاریس» درباره تغییر اقلیم**/مجتبی سبحانی نیا..... ۳۵

۲۷. **رویکرد دولت های تولیدکننده نفت عضو سازمان همکاری اسلامی در قبال توافق پاریس**/ فرید سلطان‌قیس..... ۳۶

۲۸. **الزامات زیست‌محیطی سرمایه‌گذاری خارجی با تأکید بر گرایش کربن‌زدایی**/ حسن سواری و سید محمدامین علوی..... ۳۷

۲۹. **تغییرات اقلیمی و توانمندسازی زنان در پرتو عدالت اقلیمی**/ آناهیتا سیفی..... ۳۸

۳۰. **حفاظت از حقوق مهاجرین آب و هوایی و حقوق بین‌الملل**/ دیدخت صادقی حقیقی..... ۳۹

۳۱. **بررسی نقادانه کنوانسیون‌های حقوق دریاها ۱۹۸۲ و آب‌های آزاد ۲۰۲۳ در مقابله با تغییرات اقلیمی**/نسترن صادقی گندم‌آباد..... ۴۰

۳۲. **کارآمدی سازکارهای مالی مقابله با تغییرات اقلیمی با تأکید بر مکانیسم ورشو**/ سحر صولتی، علی مشهدی و سیده شباهنگ چاووشی نژاد..... ۴۱

۳۳. **آوارگان، مهاجران و پناهندگان اقلیمی**/ شیما صیفی..... ۴۳

۳۴. **تکالیف دولت ها در حمایت و تضمین از حقوق کودکان در برابر تغییرات اقلیمی با تاکید بر نظریه‌ی عمومی شماره ۲۶ کمیته حقوق کودک**/ ستار عزیزی و محمدمهدی سیدناصری..... ۴۴

۳۵. کاهش تغییرات اقلیمی در تعامل با سازمانهای بین‌المللی نفتی با نگاهی به رأی دادگاه علیه شرکت شل پی ال سی/ مهسا فرحان جم..... **۴۵**

۳۶. بررسی شیوه قواعد و مقررات‌گذاری کشورهای پیشرو در امر کربن‌زدایی براساس توافقنامه پاریس/علی فرحزادی، احسان حسین زاده و فاطمه حسن پور..... **۴۶**

۳۷. چالش‌های نهادی ملی در مقابله با تغییرات اقلیمی/ مسعود فریادی..... **۴۷**

۳۸. آشوب در محیط زیست امروز و فردای جهان/ رضا فضلعلی..... **۴۸**

۳۹. بررسی مسئولیت حقوقی شرکت‌های سبزشویی در نظام حقوق بین الملل به مثابه متغیر تأثیرگذار در تغییرات اقلیمی/ حسین قاضی‌زاده..... **۴۹**

۴۰. بی‌جاشدگی و تغییرات اقلیمی/ فاطمه کیهانلو..... **۵۰**

۴۱. تحلیل حقوقی برنامه‌ریزی فضا محور دریایی و توسعهٔ انرژی‌های تجدیدپذیر در دریا/ صبا مختاری **۵۱**

۴۲. تغییرات اقلیمی و گسترهٔ استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر در ایران: بررسی عملکرد هفت ساله سازمان ساتبا و خلاءهای قانونی موجود با رویکرد تطبیقی/ حسین مرادی‌نیا..... **۵۲**

۴۳. سازکار حل و فصل دعاوی وفق موافقت‌نامه پاریس با تأکید بر ماده ۲۴/ سارا موسوی..... **۵۳**

۴۴. تحلیل راهبرد تغییر اقلیم اتّحادیه اروپا در پرتو حکمرانی چندسطحی/ رکسانا نیکنامی..... **۵۴**

۴۵. امکان‌سنجی توسعهٔ مسئولیت بین المللی بابت اعمال غیرمتخلفانه بین المللی به رژیم حقوقی تغییرات اقلیمی/ محسن یحیاییان..... **۵۵**

سازمان ملل متحد در تکاپوی مقابله با تغییرات اقلیمی

دیباچه

حکمرانی مؤثر جهانی در مسائل زیست محیطی به شدت وابسته به مشارکت دولت‌ها و دیگر بازیگران بین المللی است. این مهم فقط در سایه افزایش آگاهی های عمومی دولت‌ها و در نتیجه مساله انگاری پدیدارهای زیست محیطی بدست می‌آید. پدیده تغییرات اقلیمی به مانند موضوع کاهش لایه ازن تنها پس از افزایش دانش بشر نسبت به هواسپهر (اتمسفر) و تغییرات هواشناسی پیرامون آن به فهرست نگرانی‌های جامعه بین‌المللی افزوده شده است. این آگاهی در فضای بی اعتمادی تاریخی میان دولت‌های توسعه یافته و درحال توسعه، با کوشش‌های ستودنی سازمان ملل متحد بعنوان مهمترین میراث مدنی بشریت حاصل گشته است. این کوشش در ابتدا در اجلاس زمین در سال ۱۹۹۲ میلادی به ثمر نشست؛ در این اجلاس کنوانسیون چارچوبی تغییرات اقلیمی به تصویب رسید و در ادامه با تصویب پروتکل کیوتو ۱۹۹۷ و جایگزین آن موافقتنامه پاریس ۲۰۱۵ تداوم یافت.

مقابله با گرمایش جهانی، سازگاری با تغییرات اقلیمی، تعدیل و کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای را باید مهمترین دستورکار جهان در قرن ۲۱ دانست. این دستورکار در عرصه عمل نیز با طرح موضوعاتی نظیر اقتصاد بدون/کم کربن، مالیات بر کربن و گذار انرژی چنان ابعادی یافته است که هرکشوری بدون درک و همراهی با آن در آینده‌ای نه چندان دور یا منزوی گشته و یا از گردونه تمدن عقب خواهد افتاد. از این‌رو، انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد با درک این مهم و به منظور ارتقای مطالعات مرتبط با تغییرات اقلیمی از تمامی دانش‌پژوهان حقوق و روابط بین‌الملل، محیط زیست، حقوق انرژی و تجارت بین المللی دعوت نمود تا در همایش سالانه این انجمن با عنوان «سازمان ملل متحد در تکاپوی مقابله با تغییرات اقلیمی» مشارکت کنند. این مجموعه، چکیده‌های ارسالی برای دبیرخانه همایش است.

دکتر محسن عبدالهی
دبیرعلمی همایش

۱. نقش IRENA در رسیدن به اهداف اقلیمی

علی ابراهیمی[۱]

چکیده

پس از گذشت چندین دهه از پیش‌بینی‌ها و گوشزدهای خطرات تغییرات اقلیمی، همچنان کشورها و جوامع بین‌المللی در تکاپوی یافتن راهی برای نجات کرۀ زمین از دست این بلای ساخته انسان هستند. در این نوشتار نخست به برشماری و یادآوری اهداف چند سند بنیادی در خصوص تغییرات آب و هوایی مانند کنوانسیون چارچوب پروتکل کیوتو و پیمان پاریس خواهیم پرداخت. در قسمت دوم سعی خواهیم کرد تا شناختی از تاریخچه و اهداف و کارکرد آژانس IRENA به عنوان یک نهاد کم و بیش جهانی و نسبتاً جدید در حوزه انرژی‌های تجدیدپذیر و گذار انرژی بدست آوردیم. مقصود ما در اینجا بررسی تلاش‌های آژانس و نتایج بدست آمده از آنها در جهت بهبود چالش‌های اقلیمی است.

واژگان کلیدی: *تغییرات اقلیمی، پروتکل کیوتو، پیمان پاریس، گذار انرژی، انرژی‌های نو، آژانس بین‌المللی انرژی‌های تجدیدپذیر*

[۱] دانشجوی دورۀ کارشناسی ارشد حقوق انرژی، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.
ایمیل: legal.ebrahimi@gmail.com

۲. بررسی ابعاد اقتصاد سیاسی امارات و ایران در رسیدن به اقتصادکم کربن، گذار انرژی در چارچوب سازمان ملل متحد

ملیحه ابوالی[۱]

چکیده

از آن‌جایی که تغییرات اقلیمی مخل امنیت زیست محیطی است، به یکی از دغدغه‌های مهم بشریت تبدیل شده است. بازیگران بین‌الملل مانند سازمان‌های بین‌المللی برای کاهش گازهای گلخانه‌ای توافقات و جلسات مداومی دارند و از نقش کلیدی‌ای در این مسئله برخوردار هستند. سپس برای گذار تدریجی از هیدروکربن‌ها ،کشورها نیاز به تغییر اساسی در روند تولید انرژی دارند. سال‌های کنونی بی‌شک نقش مهمی در گذار انرژی برای تولیدکنندگان بزرگ نفت و گاز خاورمیانه، مانند امارات و ایران خواهد داشت. فرضیه‌ای که به روش تحلیلی توصیفی به بررسی آن پرداخته می‌شود، آن است که عملی شدن اقتصاد پاک به طور آشکار تأثیرات عمیقی را در روند رشد و توسعه پایدار کشورهای در حال توسعه بر جای می‌گذارد که در حال حاضر با توجه به ساختار اقتصاد تک‌محصولی آنان دچار چالش می‌شوند. اهمیت پژوهش نیز از این باب است که در حال حاضر در جهان تغییرات سریع جوی، درحال وقوع است که در طول تاریخ هیچگاه به این تنوع و گستردگی نبوده است. با توجه به نگرانی‌های عمیق راجع به امنیت جهانی که امروزه یکی از مهم‌ترین ابعاد آن زیست‌محیطی است، باید به ساختار کشورهای تولیدکننده انرژی توجه شود. در این مقاله محرک‌ها و موانع سیاسی برای توسعه اقتصاد کم‌کربن مانند سودهای سیاسی و مادی، ایدئولوژی‌های توسعه و انگیزه‌های نهادهای سازمان ملل متحد را بررسی می‌کنیم.

واژگان کلیدی: *اقتصاد کم کربن، ایران، امارات متحدهٔ عربی، توسعه پایدار، گذار انرژی*

[۱] دانشجوی دورهٔ کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۳. بررسی نقش ایکائو در مقابله با تغییرات اقلیمی از منظر حقوق هوانوردی

فاطمه آبیار[۱]

چکیده

تغییرات اقلیمی یکی از مهم‌ترین چالش‌های قرن حاضر قلمداد می‌گردد و صنعت هوانوردی یکی از عمده تولیدکنندگان گازهای گلخانه‌ای از جمله دی اکسید کربن است که منجر به گرمایش زمین می‌شود. سازمان بین‌المللی هوانوردی کشوری در همین راستا و به جهت کاهش اثرات مخرب هوانوردی بین‌المللی بر تغییرات آب و هوای جهان، اقدام به تدوین سیاست‌گذاری، استانداردها و شیوه‌نامه‌های فنی کرده و در جهت روزآمد نگاه داشتن آنان می‌کوشد. این مقاله در صدد است با رویکردی توصیفی و نظری به بررسی راه‌های پیدایش و انتشار گازهای گلخانه ای و عوامل ایجاد کم‌نور شدن جهانی بپردازد و بررسی راهکارهای کاهش و حذف آنان از چرخه آلایندگی اقلیمی از منظر حقوق هوانوردی توسط ایکائو را گامی مهم و اثربخش در مقابله با تغییرات اقلیمی می‌داند.

واژگان کلیدی: *تغییرات اقلیمی، ایکائو، حقوق هوانوردی، گرمایش جهانی، کربن‌زدایی*

[۱] دانش‌آموختهٔ دورهٔ کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل، گروه حقوق، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

۴. بررسی سازکارهای حقوقی کاهش تاثیرات تغییرات اقلیمی بر میراث فرهنگی

کتایون اشرفی[۱]

چکیده

تغییرات اقلیمی تهدیدی جهت حفظ میراث فرهنگی اعم از منقول و غیر منقول است. پدیده‌های ناشی از تغییرات اقلیمی مستقیماً بر مکان‌های فرهنگی متعدد و عادات ذیل میراث فرهنگی ناملموس تأثیر می‌گذارد. این تغییرات تنوع فرهنگی را تحت تأثیر قرار داده و نتایج مضری بر بافت اجتماعی و هویت جوامع آسیب‌دیده خواهد داشت.جامعه بین‌المللی ضمن به رسمیت شناختن این تأثیرات مخرب، سعی در کاهش آن‌ها از طریق راهکارهای حقوقی داشته است که شامل اسناد الزام‌آور بین‌المللی و حقوق نرم می‌باشد. کنوانسیون میراث جهانی یونسکو ۱۹۷۲، کنوانسیون میراث فرهنگی ناملموس و موافقت‌نامه پاریس ۲۰۱۵ به این مورد اشاره داشته‌اند. کمیتهٔ میراث فرهنگی در راستای اختیار خود مبنی بر تهیهٔ لیستی از میراث فرهنگی در معرض خطر، به ثبت مواردی پرداخته است که در معرض تهدیدات تغییرات اقلیمی قرار دارند و پارک‌های ملی دریاچه تورکانا در آفریقا یکی از آن موارد است. لازم به اشاره است میراث ثبت شده در این لیست، تعهدات مجزایی را به دولت‌ها تحمیل می‌کنند. هدف از این پژوهش بررسی دقیق‌تر تعهدات حقوقی کشورها جهت کاهش تأثیرات ناشی از تغییرات اقلیمی بر میراث فرهنگی و لزوم تجدید نظر در این تعهدات است. روش مورد استفاده در این پژوهش توصیفی- تحلیلی بوده و شیوه گردآوری اطلاعات، مطالعات کتابخانه‌ای می‌باشد.

واژگان کلیدی: *تغییر اقلیم، کنوانسیون ۱۹۷۲ یونسکو، موافقت‌نامهٔ پاریس*

[۱] دانشجوی دورهٔ دکتری حقوق بین‌الملل عمومی، دانشکدهٔ حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
ایمیل: katy0935@yahoo.com

۵. تحلیلی بر سازکار شفافیت در موافقت‌نامه پاریس

اعظم امینی[۱]

زهرا سماعی یکتا

چکیده

موافقت‌نامه پاریس در خصوص تغییر اقلیم با گزینش رویکردی جدید، تعهدات مشترکی در خصوص کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای، سازگاری با تغییر اقلیم و شفافیت برای همه کشورها ایجاد می‌کند و جهت تعیین میزان و شکل تعهد که در ارتباط با واکنش اقلیمی از طریق برنامه‌های مشارکتی بر عهده خواهند گرفت، استقلال بیشتری به کشورها می‌دهد. آمیزه‌ای از مقررات الزام‌آور و غیرالزام‌آور در حوزه کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و تامین مالی همراه با سیستم نظارتی قوی، هستهٔ توافق پاریس را شکل می دهد. توافق، چارچوب شفافیت بین‌المللی جدیدی را با وظیفهٔ پایش، گزارش‌دهی و راستی‌آزمایی تعهدات فردی طرفها در ارتباط با اقدام و حمایت برقرار می‌کند. این امر باید به نحوی انجام گیرد که بتوان پیشرفت‌های طرف‌ها در ایفای تعهداتشان را به شکلی هماهنگ و شفاف مقایسه کرد. در پژوهش حاضر سعی بر آن است تا با روش توصیفی-تحلیلی به بررسی کامل سازکار شفافیت و نحوه اجرای آن در تصمیمات کنفرانس طرف‌ها پرداخته شود تا نگرانی امنیتی برخی نهادهای داخلی در خصوص تأثیر اجرایی شدن سازکار در صورت پیوستن به توافق را پاسخ دهد.

واژگان کلیدی: *توافق پاریس، سازوکار شفافیت، نظارت بر اجرای تعهدات*

[۱] استادیار حقوق بین‌الملل عمومی، دانشکدهٔ حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

ایمیل: amini.az@gmail.com

۶. ضرورت ایجاد عدالت اقلیمی از منظر حق بر سلامت

محمدصالح انیسی[۱]

چکیده

ضرر و زیان‌های غیراقتصادی ناشی از اثرات بحران تغییرات اقلیمی، سلامت و زیست انسانی را در جوامع مختلف با تهدیدی جدی روبه‌رو کرده‌اند. این پیامدها در مورد همگان یکسان نیست و غالباً گریبان‌گیر اقشار کم درآمد، بومی و کم‌توان در کشورهای مختلف می‌گردد. عدم دسترسی به آب سالم، غذای کافی، مسکن و عناصر بنیادین حیات انسانی در میان این اقشار از جمله آثار تبعیض‌آمیز موضوع مورد بحث به شمار می‌روند. از طرفی تمام دولت‌ها موظف هستند تا در راستای احترام، حمایت و اجرای حق بر سلامت با به کارگیری حداکثر ظرفیت‌های موجود، این تبعیض‌ها را به حداقل برسانند و به نوعی تلاش در برقراری عدالت اقلیمی داشته باشند. به بیان دیگر رابطه مستقیم میان مفاد مرتبط با حق بر سلامت و عدالت اقلیمی، ایجاب می‌کند تا تمامی کشورها در این راستا اقدام به اتخاذ تدابیر مقتضی و مهمی نمایند. ماحصل این ارتباط مستقیم را می‌توان لزوم حمایت‌های هر چه بیشتر از قشر آسیب‌پذیر در مقابل ضرر و زیان‌های مربوطه قلمداد نمود. ایجاد سازکارهای منصفانه مالیات بر کربن از جمله مهمترین رهیافت‌های جستار حاضر ارزیابی می‌شود که می‌توان آن را از جمله مهم‌ترین اقدامات مقتضی احترام، حمایت و اجرای حق بر سلامت برشمرد.

واژگان کلیدی: *عدالت اقلیمی، حق بر سلامت، ضرر و زیان، تغییرات اقلیمی*

[۱] . دانشجوی دورهٔ دکتری حقوق بین‌الملل، گروه حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، تهران، ایران.
ایمیل: saleh93.anisi@gmail.com

۷. تأثیر رمز ارزها بر تغییرات آب و هوایی

امیرحسین بقایی[۱]

چکیده

امروزه دنیا به سمتی می‌رود که به صورت تدریجی رمز ارزها جای پول‌های رایج در کشورها را بگیرند. رمز ارزها انواع مختلفی دارند، افزایش فوق‌العاده قیمت ارزهای دیجیتال در دهۀ گذشته باعث سرمایه‌گذاری عظیم در بخش ارزهای دیجیتال شده است. ارزهای دیجیتال نظر و اعتماد سرمایه‌گذاران برتر جهان را از شرکت‌های بزرگ و میلیونرهای فناوری گرفته تا مجرمان، پول‌شویی‌ها و تحریم‌ها جلب کرده‌اند. بیت‌کوین، محبوب‌ترین ارز رمزنگاری شده، تأثیرات نگران کننده‌ای بر آب و هوا، آب و زمین دارد. قیمت بیت‌کوین و مصرف انرژی برای استخراج بیت‌کوین با هم ارتباط زیادی دارند. افزایش ۴۰۰ درصدی قیمت بیت‌کوین از سال ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۲ باعث افزایش ۱۴۰ درصدی مصرف انرژی در شبکه جهانی استخراج بیت کوین شد. در این پژوهش با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی، موضوع تأثیر رمز ارزها بر تغییرات آب و هوایی بررسی می‌شود. به لطف بلاک‌چین و دیگر پیشرفت‌های فناوری، ارزهای دیجیتال اکنون عنصر پیشرفته‌ای از سیستم مالی مدرن جهان را تشکیل می‌دهند. گفته می‌شود که آنها حتی پتانسیل شکست قوی‌ترین ارزهای جهان را دارند. بر اساس نتایج مطالعه منتشر شده توسط دانشگاه ملل متحد و مجله آینده زمین، طی دوره ۲۰۲۰-۲۰۲۱، شبکه جهانی استخراج بیت‌کوین ۱۷۳,۴۲ تراوات ساعت برق مصرف کرده است. این بدان معناست که اگر بیت‌کوین یک کشور بود، مصرف انرژی آن بالاتر از کشوری مانند پاکستان با جمعیتی بیش از ۲۳۰ میلیون نفر در رتبه ۲۷ جهان قرار می‌گرفت. ردپای کربن حاصله معادل سوزاندن ۸۴ میلیارد پوند زغال سنگ یا بهره برداری از ۱۹۰ نیروگاه گاز طبیعی بود. برای جبران این ردپا، باید ۳,۹ میلیارد درخت کاشته شود که مساحتی تقریباً برابر با مساحت هلند، سوئیس یا دانمارک یا ۷ درصد از جنگل های آمازون را پوشش می‌دهد.

واژگان کلیدی: *رمزارز، تغییرات آب و هوایی، سازمان ملل، محیط زیست، بیت‌کوین*

[۱] دانشجوی دورۀ دکتری حقوق بین‌الملل عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اصفهان، اصفهان، ایران.

۸. اثرات تحریم محیط زیست بر تغییرات اقلیمی

محسن بهجتی[۱]

چکیده

تغییرات اقلیمی یکی از چالش‌های اصلی جوامع بین‌المللی محسوب می‌شود و نقش فعالیت‌های انسانی که به تبع آن منجر به انتشار گازهای گلخانه‌ای می‌گردد، منشا اصلی تغییر اقلیم است.کشورهایی که تحت تحریم‌های بین‌المللی قرار می‌گیرند، به دلیل عدم دسترسی به فناوری‌ها، دانش و خدمات روز دنیا، کمک‌های بین‌المللی و بهره برداری بیش از حد منابع طبیعی، می‌توانند نقش فزاینده‌ای بر افزایش گرمای زمین و در نتیجه تغییر اقلیم سرزمین تحت حاکمیت خود و جهان داشته باشند. به عنوان مثال ایران یکی از کشورهایی است که از تغییرات اقلیمی بسیار متاثر شده است و به دلیل تحریم‌های همه‌جانبه از سوی کشورهای دیگر قادر به انجام تعهدات ملی و بین‌المللی خود در زمینه پیامدهای تغییرات اقلیمی نیست. مقاله حاضر به بررسی تاثیر تحریم‌های زیست‌محیطی بر تشدید تغییرات اقلیمی کشور تحریم شده و به بررسی تعهداتی که توسط کشور تحریم‌کننده در چارچوب اسناد بین‌المللی نقض می‌گردد، می‌پردازد.

واژگان کلیدی: *تغییر اقلیم، حق بر محیط زیست سالم، تحریم، محیط زیست، تعهدات بین‌المللی*

[۱] دانشجوی دورهٔ کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۹. فرصت‌ها و چالش‌های حقوق هوا و فضا بر تغییرات اقلیمی: جایگاه حاکمیتی سازمان ملل متحد

مریم پژومند[۱]

چکیده

امروزه از چالش‌های پیش روی حقوق هوا و فضا، تاثیر فعالیت‌های فضایی بر نگرانی مشترک تغییرات اقلیمی است. هدف تحقیق ارائه تجزیه و تحلیلی درباره فرصت‌ها و چالش‌های حقوق هوا و فضا به منظور مقابله با این مسئله جهانی با تاکید بر نقش تعیین‌کننده سازمان ملل متحد است تا تعارض و خلاء های قانونی مشخص شود. با تدقیق در اسناد حقوق هوا و فضا، ضمن شناسایی جنبه زیست محیطی آن‌ها، موارد تعارض با اصول تغییرات اقلیمی و خلاء‌های قانونی میسر خواهد شد. بدین منظور معاهدات و اصول بین‌المللی فضایی همسو با کنوانسیون چارچوب تغییر اقلیم و دیگر اسناد حقوقی مرتبط به خصوص نشست اخیر COP 28 (۲۰۲۳) مورد کنکاش قرار گرفته است. تحّول بنیادین حقوق هوا و فضا در عصر هوشمند، بر لزوم انطباق اسناد حقوقی سازمان ملل متحد با این تحولات دلالت دارد. اهمیت تغییرات اقلیمی به خصوص با افزایش فعالیت‌های فضایی و معضل تولید زباله‌های فضایی، ضرورت ایجاد نهاد ویژه با قدرت اجرایی مؤثر در تقابل حقوق هوا و فضا با توسعه پایدار محیط زیست را نمایان می‌سازد. خصیصه حاکمیتی چنین نهاد حقوقی ارائۀ راهکارهای تخصصی بهینه در همسویی حقوق فضایی و ترویج نوآوری با اصول توسعه پایدار است.

واژگان کلیدی: *تغییرات اقلیمی، حقوق هوا و فضا، سازمان ملل متحد، معاهدات بین‌المللی فضایی، فعالیت‌های فضایی، زباله‌های فضایی، هوش مصنوعی، مسئولیت بین‌المللی فضایی، دسترسی آزاد به اطلاعات آب و هوایی، همکاری مشترک بین‌المللی*

[۱] دانش آموختۀ دورۀ کارشناسی ارشد حقوق تجاری اقتصادی بین‌المللی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۱۰. الزامات مرتبط با کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای ناشی از صنعت هوانوردی در پرتو حقوق تغییر اقلیم

مهدی پیری[۱]

علیرضا اسفندیاری[۲]

چکیده

حمل و نقل هوایی، به سرعت در حال تبدیل شدن به یکی از منابع تولیدکننده‌ی گازهای گلخانه‌ای می‌باشد و مطابق پیش‌بینی ایکائو، میزان آن تا سال ۲۰۵۰ میلادی در حدود ۳۰۰ الی ۷۰۰ درصد افزایش خواهد داشت. بنا بر این ضرورت، طی سی‌ونهمین اجلاس ایکائو در اکتبر ۲۰۱۶، قطعنامه‌ای به هدف کاهش میزان آلایندگی کربن‌دی‌اکسید ناشی از صنعت هوانوردی پذیرفته شد. از سوی دیگر در چارچوب نظام حقوق تغییر اقلیم برای دولت‌ها تکالیف مختلفی در خصوص کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای در نظر گرفته شده است. بنابراین گرچه تعهدات معینی در خصوص حمل و نقل هوایی به طور خاص در نظر گرفته نشده اما در چارچوب کلی تعهدات دولت، توجه به انتشار ناشی از حمل و نقل هوایی بار و مسافر نیز ضروری می‌نماید. در این مقاله نویسندگان به دنبال تحلیل تکالیف مرتبط با این موضوع در حقوق تغییر اقلیم و حقوق بین‌الملل محیط زیست به طور عام می‌باشند و در ادامه به تحلیل و ارزیابی برخی اقدامات و سازکارهای انجام گرفته در این خصوص مبادرت خواهند نمود.

واژگان کلیدی: *حقوق بین‌الملل محیط زیست، تغییر اقلیم، گازهای گلخانه‌ای، حمل و نقل هوایی، تعهدات دولت*

[۱] استادیار، گروه حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

ایمیل: mehdi.piri@ut.ac.ir

[۲] دانشجوی دورهٔ کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل، پردیس البرز دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۱۱. تحلیل مقررات اتحادیه اروپا راجع به مالیات تنظیم مرزی کربن و مقابله با جنگل‌زدایی با الزامات حقوقی بین‌المللی تغییرات اقلیمی از منظر حق بر توسعه

مهدی پیری[۱]
رادمهر ملکی[۲]

چکیده

اصول رژیم حقوقی تغییرات اقلیمی، علی‌الخصوص اصول مسئولیت مشترک اما متمایز دولت‌ها و حق بر توسعه دولت‌های در حال توسعه تا کنون برقرار بوده‌اند. اصل مسئولیت مشترک اما متمایز ابتدا تنها گروهی از دولت‌های توسعه‌یافته را مسئول کاهش انتشار دی‌اکسید کربن می‌شناخت. توافق‌نامه پاریس همه دولت‌های عضو را مسئول شناخته و آن‌ها را مسئول تعریف حدود آن دانسته و حق بر توسعه دولت‌های در حال توسعه را شناسایی کرده است. مقررات ابزار تنظیم مرزی و مقابله با جنگل‌زدایی اتحادیه اروپا موجب تحولاتی است که انطباق آن با الزامات این نظام محل بحث است. در حالی که توافق‌نامه پاریس تفاوت قیمت مجوز انتشار را قابل پذیرش دانسته و در چارچوب یک نظام بین‌المللی تکالیفی برای دولت‌های درحال توسعه با عنایت به حقوقشان به ویژه حق بر توسعه لحاظ کرده بود، این مقررات صادرات محصولات آلاینده به اتحادیه را منوط به پرداخت مالیات تنظیم مرزی معین مطابق قیمت سیستم تجارت انتشار اتحادیه می‌کند و امکان صادرات برخی محصولات کشاورزی تولیدشده از جنگل‌زدایی به اتحادیه فراهم نخواهد بود. این موضوع، اقتصاد و توسعه‌یافتگی دولت‌های در حال توسعه را تحت تأثیر جدی قرار می‌دهد. این مقاله در تلاش است نسبت میان این مقررات و اصول مذکور را تبیین و امکان انطباق آن‌ها را بررسی می‌کند.

[۱] استادیار، گروه حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
ایمیل: mehdi.piri@ut.ac.ir
[۲] دانشجوی دورهٔ کارشناسی‌ارشد حقوق تجاری اقتصادی بین‌المللی، دانشکده حقوق وعلوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
ایمیل: radmehrmaleki@ut.ac.ir

واژگان کلیدی: *مقررات اتحادیه اروپا راجع به مالیات تنظیم مرزی کربن، تغییرات اقلیمی، توافق‌نامه پاریس، حق بر توسعه، مقررات اتحادیه اروپا راجع به مقابله با جنگل‌زدایی*

۱۲. تأثیر زباله‌های الکترونیکی بر آینده کرۀ زمین در حقوق بین‌الملل و اسناد محیط‌زیستی

زینب پورخاقان شاهرضایی[۱]

زهرا سادات حسینی[۲]

چکیده

زباله‌های الکترونیکی یک مشکل زیست‌محیطی به سرعت در حال توسعه به ویژه برای کشورهای توسعه یافته است. قوانین و سیاست‌های مختلفی برای تنظیم پردازش زباله‌های الکترونیکی در مقیاس‌های مختلف حاکمیتی مانند کنوانسیون بین‌المللی بازل، کنوانسیون منطقه‌ای باموکو و قوانین مختلف ملی وجود دارد. با این حال، بسیاری از مقررات به طور کامل اجرا نمی‌شوند و فشار مالی قابل توجهی برای حفظ مشاغل ایجاد شده برای پردازش زباله‌های الکترونیکی وجود دارد. در این پژوهش با استفاده از روش توصیفی تحلیلی، تاثیر زباله‌های الکترونیکی بر آینده کرۀ زمین در حقوق بین‌الملل و اسناد محیط زیستی بررسی می‌شود و نتایج پژوهش نشان می‌دهد که صادرات زباله‌های الکترونیکی به کشورهای در حال توسعه به دلیل نیاز به منابع جدید مواد و پیشرفت مداوم فناوری انجام می‌شود. این امر در حال حاضر میلیون‌ها شغل در سراسر جهان ایجاد می‌کند که به دستیابی به برخی از اهداف توسعه پایدار ۲۰۳۰، مانند پایان دادن به فقر در کشورهای در حال توسعه کمک می‌کند.

واژگان کلیدی *زباله‌های الکترونیکی، کنوانسیون بازل، سند ۲۰۳۰، محیط زیست، سازمان ملل متحد.*

[۱] استادیار گروه حقوق بین‌الملل عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اصفهان(خوراسگان)، اصفهان ، ایران.

ایمیل: poorkhaghan@gmail.com

[۲] دانشجوی دورۀ دکتری حقوق بین‌الملل، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نجف آباد، نجف آباد ، ایران.

ایمیل: zahra.hosseini00@yahoo.com

۱۳. سرمایه‌داری به عنوان چهرهٔ نوین استعمار و انکار تغییرات اقلیمی

ترگل تراب مستعدی [۱]

چکیده

این مقاله به تحلیل ارتباط مابین سرمایه‌داری، سیاست‌های نواستعماری و انکار سازمان‌یافته تغییرات اقلیمی می‌پردازد و شرح می‌دهد چگونه نظام سرمایه‌داری ریشه‌دار در تاریخ استعمار با حمایت از انتشار گازهای گلخانه‌ای در جهت رشد اقتصادی و حفظ منافع شرکت‌های پرقدرت کشورهای شمال جهان، منابع جنوب جهان را به تاراج برده است. نادیده گرفتن نابرابری‌های جهانی و بدهی اقلیمی که در طی قرونی از انتشار توسط کشورهای صنعتی ایجاد شده‌اند، موانعی را در مسیر اقدامات اقلیمی و دستیابی به توسعه پایدار در کشورهای استعمارزده پیشین ایجاد می‌کند. این مقاله بیان می‌کند استفاده بی‌رویه از سوخت‌های فسیلی و منافع سیاسی-اقتصادی منطبق بر آن، فضایی نواستعماری را بنا نهاده که از به ثمر رسیدن اقدامات اقلیمی در سیاست‌های داخلی و بین‌المللی جلوگیری می‌کند. سرمایه‌داری با اولویت بخشی به سود کوتاه‌مدت و رشد ناخالص ملی از طریق لابی‌گری، حمایت مالی از سیاستمداران، جهت‌بخشی به رسانه‌ها و ایجاد جنبش سازمان‌یافته انکار تغییرات اقلیمی حمایت شده توسط صنایع آلاینده، دموکراسی‌ها را فاسد نموده است. در نهایت این مقاله ادعا می‌کند منطق توسعه‌گرای سرمایه‌داری با پایمال کردن محدودیت‌های کرهٔ زمین و مانع‌تراشی بر مسیر اجرایی شدن مقررات بین‌المللی حافظ محیط زیست، ضمن سرکوب مستمر محرومان و دامن زدن به انباشت فزاینده سرمایه در کشورهای شمالی، باعث پیدایش مفهومی جدید به عنوان «نواستعمارگرایی اقلیمی» گردیده است.

واژگان کلیدی: *نواستعمارگرایی، تغییرات اقلیمی، سرمایه‌داری، شکاف شمال-جنوب*

[۱] دانش آموختهٔ دورهٔ کارشناسی ارشد حقوق محیط زیست، دانشکده حقوق وعلوم سیاسی، دانشگاه مازندران، مازندران، ایران.
ایمیل: targol.torab.mostaedi@gmail.com

۱۴. نقش داوری ایکسید در تحقق اهداف اقلیمی سازمان ملل متحد

احمدرضا توحیدی[۱]

آرش ملکی[۲]

چکیده

تغییر اقلیم یک بحران زیست محیطی جهانی است که حیات انسان به واسطه آن در معرض مخاطره قرار گرفته و مقابله با آن نیازمند اهتمام جامعه بین‌المللی است. سازمان ملل متحد در مقام یک سازمان عام جهانی یکی از ماموریت‌های خود را مقابله با این بحران عنوان نمود و در سال‌های اخیر، با تعریف اهدافی معین به انجام اقدامات اساسی مبادرت ورزیده. اهمیت مقوله تغییر اقلیم ایجاب می‌کند سایر نهادهای بین‌المللی بویژه نهادهای حل و فصل اختلاف، همگام با سازمان ملل متحد در مسیر مقابله با تغییر اقلیم گام بردارند. ایکسید یکی از این نهادها است که در حوزهٔ حل و فصل اختلاف میان دولت و سرمایه گذار خارجی، از جایگاهی ممتاز برخوردار است و انعکاس حقوق اقلیمی در رویهٔ آن می‌تواند به سازمان ملل متحد در دستیابی به اهداف اقلیمی کمک نماید. این مقاله به روش توصیفی - تحلیلی و استفاده از منابع کتابخانه‌ای اهداف اقلیمی سازمان ملل متحد را ذیل دو سندِ دستور کار ۲۰۳۰ برای توسعهٔ پایدار و توافق پاریس زیر ذره بین قرار داده، آنها را ذیل سه عنوانِ اهداف استراتژیک، انسانی و مالی تقسیم بندی می‌کند و با انطباق مصادیق آنها با مواضع اقلیمی مندرج در آرای ایکسید حدود و ثغور نقش آفرینی این نهاد در تحقق اهداف نامبرده را مورد بررسی قرار می‌دهد. این ایفای نقش در حال حاضر به پنج رأی محدود است، اما با توجه به نگرش ذهنی مثبتِ هیئت‌های داوری به ضرورت توسعه حقوق اقلیمی در رویهٔ داوری بین‌المللی، توسعه رویهٔ داوری ایکسید به منظور حمایت حقوقی در قبال تغییر اقلیم بسیار قابل پیش بینی است. بررسی پنج رأی صادره نشان می‌دهد هیئت‌های داوری همواره اهمیت رعایت تعهدات مرتبط با تغییر اقلیم را ملحوظ داشته و

[۱] دانشیار، گروه حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق، دانشگاه قم، قم، ایران.

ایمیل: legalart2@gmail.com

[۲] دانشجوی دورهٔ دکتری حقوق بین‌الملل عمومی، دانشکده حقوق، دانشگاه قم، قم، ایران.

ایمیل: arash_maleki_m@yahoo.com

ضمن تأکید بر رعایت اصول کلی همچون اصل عدالت و انصاف در این حوزه، تا اندازه‌ای مؤثر اهداف اقلیمی مزبور را مطمح نظر قرار داده‌اند.

واژگان کلیدی: *ایکسید، تجارت و سرمایه‌گذاری، تغییر اقلیم، داوری بین‌المللی، سازمان ملل متحد*

۱۵. واکاوی چالش‌های فراروی حق بر سلامت در پیامدهای تغییرات اقلیمی از منظر نظام حقوقی ایران و حقوق بین‌الملل

رحمت حاجی مینه[۱]

آزاده تدّین‌فرد[۲]

چکیده

حق بر سلامت به عنوان یکی از بنیادی‌ترین حقوق بشر در اسناد مهم داخلی و بین‌المللی شناسایی شده است. تغییرات اقلیمی یکی از مهمترین چالش‌های اجتماعی، سیاسی وحقوقی قرن بیست و یکم است که سلامت عمومی جمعیت حال و آینده جهان را به طور جدی مورد تهدید قرار می‌دهد. هدف این پژوهش، بررسی حق بر سلامت و چالش‌های فراروی تضمین آن در نتیجه پیامدهای زیان‌بار تغییرات اقلیمی از منظر نظام حقوقی داخلی و بین‌الملل می‌باشد. این پژوهش به روش توصیفی-تحلیلی و با گردآوری منابع کتابخانه‌ای انجام شده است. تغییرات اقلیمی، شاخص‌های محیطی و اجتماعی سلامت را تحت تأثیر قرار می‌دهد. با تشدید تغییرات اقلیمی، نگرانی‌های حقوق بشری مرتبط با سلامت در سراسر جهان افزایش می‌یابد. تضمین حق بر سلامت تحت تاثیر تغییرات اقلیمی و تعهدات، وظایف و محدودیت‌های دولت‌ها قرار می‌گیرد. تفکر سیستماتیک در خصوص اعمال حاکمیت قانون و نیز تقویت همکاری‌های بین‌المللی، عوامل بسیار مهمی در جهت انجام اقدامات مؤثر با هدف کاهش پیامدهای تغییرات اقلیمی بر سلامت بوده و لذا تأمین حق بر سلامت را دست یافتنی‌تر می‌سازند.

واژگان کلیدی: *حق بر سلامت، تغییرات اقلیمی، حقوق بین‌الملل، حقوق بشر*

[۱] دانشیار گروه روابط بین‌الملل، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شرق، تهران، ایران.

ایمیل: r.hajimineh@gmail.com

[۲] دانشجوی گروه حقوق، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شرق، تهران، ایران.

ایمیل: a.tadayonfard@gmail.com

۱۶. ضرورت اجماع جهانی جهت مقابله با سدسازی به عنوان عاملی تأثیرگذار در گرمایش زمین و ایجاد ریزاقلیم‌ها

سیّدعلیرضا حسام[۱]

چکیده

بخار آب موجود در جو اگرچه بیشترین تأثیر را در ایجاد اثر گلخانه‌ای دارد، لیکن به دلیل آنکه ظرفیت جو برای نگهداشت این گاز محدود است و افزایش محلی آن در یک منطقه عموماً بوسیله جریان طبیعی باد و بارش در منطقه دیگر تنظیم می‌گردد، میزان کلی آن در جو از حد معینی فراتر نمی‌رود؛ لذا تأثیری در تغییر اقلیم در مقیاس جهانی ندارد و همین موضوع سبب شده تا در کنوانسون چهارچوب تغییرات اقلیمی و پروتکل‌های الحاقی آن، اشاره‌ای به این گاز نگردد. با وجود این، مطالعات متعدد تأثیر این گاز در گرمایش زمین در مقیاس محلی و ایجاد ریز اقلیم را به اثبات رسانده‌اند. سدهای مخزنی به عنوان مهمترین پدیده‌های انسان‌زاد که موجب افزایش چشمگیر بخار آب در مقیاس محلی می‌گردند، نقشی انکار ناپذیر در تغییر اقلیم محلی و ایجاد ریز اقلیم‌های گرم و کمبارش دارند. کنوانسیون‌های جهانی در خصوص نقش سدها بر تغییر اقلیم و افزایش دامنهٔ مخاطرات ناشی از گرمایش جهانی ساکت هستند و ضرورت دارد اجماعی جهانی در این خصوص صورت گیرد. این مقاله به روش توصیفی-تحلیلی ضرورت ایجاد ساز و کار بین‌المللی در خصوص الزام دولت‌ها به محدود کردن ساخت سدهای مخزنی و جلوگیری از انتشار بخار آب از مخازن سدها را مورد بررسی قرار می‌دهد.

واژگان کلیدی: *تغییر اقلیم، بخار آب ریز ،اقلیم گرمایش زمین، سدهای مخزنی*

[۱] دانشجوی دورهٔ کارشناسی ارشد حقوق نفت و گاز، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، تهران،ایران.

۱۷. تغییرات اقلیمی و گذار به سوی اقتصاد کم/بدون کربن قوانین انرژی مانعی در جهت دستیابی به سیاست‌های آب و هوایی

فاطمه حسن‌زاده[۱]
مسعود میرزایی[۲]

چکیده

امروزه همکاری بین‌المللی هستهٔ اصلی سیستم‌های معاصر در جهت دستیابی به اهداف زیست‌محیطی است. فرصت جهانی در رابطه با موضوع گرمایش زمین و محدود کردن آن به زیر یا نزدیک به ۱/۵ درجه سانتیگراد رو به پایان است. با توجه به همبستگی اساسی بین قوانین انرژی و تغییرات اقلیمی، سیاست‌های آب و هوایی توسعهٔ تدریجی قوانین را به عنوان ابزاری برای پیوند تقاضای رو به رشد انرژی با نیاز به مقابله با شرایط اضطراری آب و هوا در نظر می‌گیرند. با این حال، قوانین انرژی در کنار ظرفیت‌های تسهیل کننده خود می‌توانند در برابر تغییرات مورد نیاز سیاست‌های اقلیمی محدودکننده و مقاوم باشند و اقدامات لازم برای دستیابی به اهداف آن را دچار چالش کنند. قوانین انرژی شامل ساختارهای نهادی و محرک‌های اساسی هستند که عمیقاً در سنت‌های قانونی ریشه دارند. این نوشتار از این منظر تحلیل می‌کند که اقتصاد کم/بدون کربن مستلزم تجدید ساختار سریع و ضروری قوانین انرژی در مورد مسائل پیچیده‌ای مانند حذف تدریجی سوخت‌های فسیلی و ادغام منابع انرژی تجدیدپذیر است.

واژگان کلیدی: *تغییرات اقلیمی، اقتصاد کم بدون کربن، قوانین انرژی، سوخت های فسیلی*

[۱] پژوهشگر حقوق بین‌الملل
[۲] دانش آموختهٔ دورهٔ کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل
ایمیل: maasoudmirzaee@gmail.com

۱۸. آثار شناسایی حق بر محیط زیست سالم برای مقابله با تغییرات اقلیمی

معصومه حسینی[۱]

چکیده

تغییرات اقلیمی به عنوان یکی از بحران‌های حاد سه‌گانه جهانی، تهدیدی علیه حیات و حقوق‌بشر محسوب می‌شود که با توجه به ماهیت فرامرزی آثار ناشی از آن، نیازمند پاسخی واحد از سوی اعضای جامعه بین‌المللی است. در سال ۲۰۲۲ مجمع‌عمومی ملل متحد ، پیرو قطعنامۀ صادره از سوی شورای حقوق بشر، ضمن تأکید بر لزوم مقابله با آثار سوء تغییرات‌اقلیمی، حق بر محیط زیست سالم و پایدار را به عنوان یک حق بشری با حمایتی بی‌سابقه به تصویب رسانید. مقاله حاضر با بررسی محورهای چهارگانه قطعنامه مزبور، درصدد پاسخ به این سوال است که شناسایی حق بر محیط زیست سالم در منظومۀ بین‌المللی حقوق بشر چگونه می‌تواند بسترهای حقوقی لازم را برای مقابله با تغییرات اقلیمی فراهم نماید؟ به نظر می‌رسد که شناسایی حق مزبور در سطح بین‌المللی، بستر مضاعفی را برای مواجهه با تغییرات اقلیمی در قالب حقوق بشر و علاو ه برآنچه در حقوق بین‌الملل محیط زیست مورد شناسایی قرار گرفته است، فراهم می‌کند. چرا که با تأیید وجود حق بر محیط زیست سالم از سوی تعداد قابل توجهی از دولت‌ها، زمینه پذیرش این حق به عنوان یک تعهد عرفی بین‌المللی فراهم شده و از این منظر قابلیت مطالبه افزون‌تری یافته‌است؛ بر این مبنا مقاله پیشنهادی نتیجه‌گیری می‌کند که می‌توان امید داشت با در نظر گرفتن مفادّ قطعنامه در آرای محاکم بین‌المللی و نیز نظر مشورتی قریب‌الصدور دیوان بین‌المللی دادگستری در خصوص تعهدات حقوقی دولت‌ها در مواجهه با تغییرات‌اقلیمی و نیز اتخاذ رویکرد حقوق بشری در تنظیم مقررات مربوطه، در مقابله با تغییرات اقلیمی گام مؤثر دیگری برداشته شود.

واژگان کلیدی: *حقوق بشر، تغییرات اقلیمی، محیط زیست، سازمان ملل متحد*

[۱]. دانشجوی دورۀ کارشناسی ارشد حقوق بشر، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

ایمیل: masoomeh.hosseini1994@yahoo.com

۱۹. نقش سازمان دریانوردی بین‌المللی در کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای ناشی از کشتی‌رانی بین‌المللی

سیدعلی حسینی آزاد[۱]
مجید زحمت‌کش[۲]

چکیده

یکی از منابع انتشار گازهای گلخانه‌ای کشتی‌رانی بین‌المللی است. جامعه بین‌المللی نظر به صرفه اقتصادی کشتی‌رانی بین‌المللی و نقش غیرقابل اجتناب آن در صنعت حمل و نقل، قادر به محدود کردن یا کاستن از حجم این فعالیت‌ها نمی‌باشد و از این رو روز به روز بر گستردگی و تنوع آن افزوده می‌شود. لذا بایستی به دنبال راهکاری بود که به رغم توسعه کشتی‌رانی بین‌المللی، میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای کاهش یابد. متولی اصلی موضوع مقابله با انتشار گازهای گلخانه‌ای ناشی از کشتی‌رانی، سازمان دریانوردی بین‌المللی است. این سازمان مقابله با معضل گرمایش زمین را از سال ۱۹۹۷ در دستور کار خود قرار داده است. سازمان رأساً یا از رهگذر کمیته حمایت از محیط زیست دریایی در این راستا دست به اقداماتی زده است که طیفی از مقررات نرم تا سخت را در برگرفته و مشتمل بر اقداماتی است که ذیل کنوانسیون‌های موجود نظیر کنوانسیون مارپل یا در قالب طرح‌های بهره‌وری، راهبردها و برنامه‌های فنی صورت می‌گیرد. ارزیابی و تحلیل این اسناد موضوع مقاله حاضر است.

واژگان کلیدی: *گازهای گلخانه‌ای، کشتی‌رانی بین‌المللی، سازمان دریانوردی بین‌المللی، تغییرات اقلیمی، گرمایش زمین*

[۱] دانش‌آموختهٔ دکتری حقوق بین‌الملل از دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
ایمیل: saha_110@yahoo.co.uk
[۲] پژوهشگر حقوق بین‌الملل و مستشار محاکم تجدیدنظر استان فارس.

۲۰. چالش‌های تغییرات اقلیمی در افزایش سطح دریاها از منظر حقوق بین‌الملل دریاها

ریحانه دروگری[۱]
پیمان حکیم زاده[۲]

چکیده

تغییرات اقلیمی سبب تغییر دما و جریان اقیانوس‌ها در سراسر جهان می‌گردد و دولت‌های ساحلی بیشترین تأثیر را از این تغییرات شاهد هستند. افزایش سطح دریاها از نظر جغرافیایی و حقوقی پیامدهایی را از منظر جابه‌جایی مناطق مختلف دریایی و خطوط مبدا طبق کنوانسیون ۱۹۸۲ حقوق دریاها داشته و سبب ناپدید شدن و ظهور برخی از مناطق در جهان خواهد شد. این امر همچنین تهدیدی برای منابع دولت‌های ساحلی بوده و موجب طرح ادعاهای متناقض در این خصوص خواهد شد. بالا آمدن آب دریاها علاوه بر چالش‌های مختلف در زمینه قواعد حقوق بین‌الملل دریاها و حوزه-های مختلف حقوق داخلی در موارد بحرانی بر بقای دولت نیز تأثیرگذار است. مردم چه در داخل و چه در فراسوی مرزها آواره خواهند شد که این امر پیامدهای بالقوّه‌ای برای حقوق بشر بین‌المللی و قواعد زیست‌محیطی به دنبال دارد. بنابراین سوالی که مطرح می‌شود این است که کنوانسیون ۱۹۸۲ حقوق دریاها چگونه می‌تواند پاسخگوی چالش‌های مطرح شده باشد؟ مقاله حاضر به بررسی چالش‌ها و مسائل حقوقی مرتبط با تاثیر تغییرات اقلیمی بر افزایش سطح آب دریاها و قواعد بین‌المللی در چارچوب کنوانسیون حقوق بین‌الملل دریاها می‌پردازد.

واژگان کلیدی: *تغییرات اقلیمی، افزایش سطح دریاها، حقوق بین‌الملل دریاها، کنوانسیون ۱۹۸۲، چالش‌های حقوقی*

[۱] دانش‌آموختهٔ دکتری حقوق بین‌الملل عمومی، گروه حقوق دانشگاه پیام نور، تهران، ایران – مدرس دانشگاه.
ایمیل: reyhanederogari89@gmail.com
[۲] استادیار گروه حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، تبریز، ایران.
ایمیل: p_hakimzade@iaut.ac.ir

۲۱. سازکار پایبندی و اجرای موافقت‌نامه پاریس ۲۰۱۵: ماهیت تنبیهی یا تسهیلی؟

مهناز رشیدی[۱]

چکیده

تدوین موافقت‌نامه پاریس ۲۰۱۵ آخرین تلاش جامعه بین‌المللی در قالب معاهده‌ای الزام‌آور برای مقابله با تغییرات اقلیمی بود. این موافقت‌نامه به منظور جلب مشارکت حداکثری دولت‌ها در مقابله با تغییرات اقلیمی بر رویکرد پایین به بالا استوار است. به این معنا که دولت‌های عضو با صدور سندی ملی و بر مبنای شرایط و توانایی‌های داخلی میزان مشارکت خود در اجرای تعهدات کاهشی تغییرات اقلیمی را اعلام می‌دارند. با اتخاذ این رویکرد و نگرانی از میزان پایبندی دولت‌ها به تعهدات اعلامی و چگونگی اجرای آن‌ها سازکار سه‌گانه گزارش‌دهی، ارزیابی جامع جهانی و سازکار پایبندی و اجرا به منظور کنترل و نظارت بر عملکرد اعضا در مواد ۱۳ تا ۱۵ این موافقت‌نامه پیش‌بینی شد. بر همین اساس مسئله اصلی این نوشتار بررسی فرآیند رسیدگی و نظارت در سازکار پایبندی و اجرای مندرج در ماده ۱۵ موافقت‌نامه پاریس است تا مشخص گردد هدف این سازکار، تنبیه اعضا در فرض عدم متابعت از تعهدات است یا صرفا ماهیتی تسهیلی دارد؟ مطالعات توصیفی- تحلیلی نگارنده مبتنی بر تفسیر ماده ۱۵ و دستورالعمل اجرایی صادره از کنفرانس اعضا، نشان از آن دارد که هدف سازکار مندرج در ماده ۱۵ موافقت نامه پاریس، تسهیل اجرای بهتر تعهدات اعضا است و از ماهیتی غیرخصمانه و غیرتنبیهی برخوردار است.

واژگان کلیدی: *موافقتنامه پاریس، پایبندی، اجرا، کمیته پایبندی و اجرا، حقوق تغییرات اقلیمی*

[۱]. عضو هیئت علمی گروه حقوق، دانشگاه شاهد، تهران، ایران.

ایمیل: mahnazrashidi88@gmail.com

۲۲. جایگاه تأمین امنیت آب توسط دولت‌ها در رژیم حقوقی تغییر اقلیم: مطالعه‌ای جهت سازگاری با پدیده تغییرات آب و هوایی

علیرضا رضاخانی[۱]

چکیده

به خطر افتادن امنیت آب ازجمله جدی‌ترین تاثیرات مخرب تغییرات اقلیمی است؛ تهدید امنیت آب از یک سو اقتصاد، کشاورزی، محیط زیست و امنیت ملی دولتها را تهدید می‌کند و از سویی دیگر زمینه نقض برخی حقوق بشر نظیر حق بر محیط زیست سالم و حق بر آب سالم را فراهم می‌کند. این تهدید بسیار جدی است؛ زیرا آب شیرین قابل دسترسی در جهان کمتر از یک درصد اعلام شده و بسیاری از جوامع روستایی و کشورهای کمتر توسعه یافته برای تامین و مدیریت منابع آب با مشکل روبه‌رو هستند. مدیریت منابع آب و حفاظت از اکوسیستم‌های مرتبط در عین حال که حق مردم برای دسترسی پایدار به آب را محفوظ می‌دارد، یکی از مهم‌ترین راه‌ها برای مقابله و سازگاری با تغییرات اقلیمی است. مقاله حاضر تأمین امنیت آب در تعهدات دولت‌ها تحت رژیم حقوقی تغییرات اقلیمی را بررسی می‌کند؛ طبق یافته‌های مقاله، در اسناد حقوقی تغییر اقلیم توجه زیادی به این موضوع نشده و به صورت کلی و بر پایه اصول اساسی حقوق محیط زیست الزاماتی بر دولت‌ها وجود دارد. همچنین متن نهایی کنفرانس موسوم به کاپ ۲۸ و اصول حقوق بین‌الملل آب برای بررسی ظرفیت‌های بالقوّه در این حوزه ارزیابی می‌شود.

واژگان کلیدی: *امنیت آب، حق بر آب، تغییرات اقلیمی، اصل همکاری، اصل مسئولیت مشترک اما متفاوت، اصل استفاده منصفانه و معقول، اصل عدم ضرر رسانی قابل توجه*

[۱] دانشجوی دورهٔ کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
ایمیل: www.alirezarezakhani2000@gmail.com

۲۳. استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر در اسناد بین‌المللی و سازوکارهای منطقه‌ای

هیلدا رضائی[۱]

کوروش جعفرپور[۲]

چکیده

امروزه در سطح بین‌المللی مفهوم توسعه پایدار با بهره‌گیری از انرژی‌های تجدیدپذیر پیوند خورده است. موضوع تبدیل انرژی های تجدیدناپذیر و تجدیدپذیر به شیوه‌های مختلفی در پروژه‌های علمی مورد توجه قرار گرفته است. اگرچه هیچ یک از بررسی‌های انجام شده تاکنون به طور مستقیم به موضوع قواعد عمومی و خصوصی انرژی‌های تجدیدناپذیر و تجدیدپذیر نپرداخته‌اند. سوال اصلی پژوهش حاضر این است که استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر در اسناد بین‌المللی از چه جایگاهی برخوردار بوده و سازوکارهای منطقه‌ای اتخاذ شده در خصوص این انرژی‌ها چه می‌باشد؟ برمبنای فرضیه تحقیق، استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر هم در سازوکارهای منطقه‌ای و هم در اسناد بین‌المللی مورد توجه و تأکید قرار گرفته است. اما در حال حاضر حقوق بین‌الملل، تعهد معینی بر توسعهٔ استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر به منظور توسعه پایدار و کاهش اثرات گازهای گلخانه‌ای به دولت‌ها تحمیل نمی‌کند.

واژگان کلیدی: *اسناد بین‌المللی، انرژی‌های تجدیدپذیر، سازوکارهای منطقه‌ای، گازهای گلخانه‌ای*

---

[۱]. استادیار دانشگاه و پژوهشگر حقوق بین الملل.

[۲]. عضو هیئت علمی دانشکده حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران جنوب، تهران، ایران.

۲۴. امکان سنجی تعهد بر کربن‌زدایی در بستر آزادسازی بازار انرژی، چالش‌ها و راهکارها

آرزو سادات رضوی[۱]

چکیده

بی‌شک یکی از عوامل مهم پیرامون کربن زدایی، ساختار و چارچوب حقوقی حاکم بر بازار انرژی است. در سال‌های اخیر، در نتیجه تشدید نگرانی‌ها در خصوص انتشار کربن، منتقدان اصول ناظر بر بازار آزاد از جمله تمرکز صرف بر تأمین نیازهای بازار و رفاه مصرف کننده را مانعی بر سر راه کربن‌زدایی دانسته و اتحادیه اروپا نیز، برخلاف رویه سیاست‌گذاری خود در مقوله گذار از انرژی های فسیلی به انرژی‌های پاک از سیاست آزادسازی بازار عدول کرده و به طرح های تشویقی و حمایت‌های دولتی رو آورده است. این در حالی‌ست که گزارش‌های بانک جهانی، حرکت به سمت بازار آزاد را در کاهش انتشار کربن کارآمد می‌داند. این مقاله ضمن بررسی رویکردهای مبتنی بر بازار آزاد و انتقادات وارد بر آن به این موضوع می‌پردازد که آیا سیاست آزادسازی بازار می‌تواند همگام با هدف کربن‌زدایی پیش رود و راهکارهای نیل به هدف کربن‌زدایی با در نظر گرفتن تجارت آزاد و منصفانه چیست؟ یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد، دستیابی به کربن‌زدایی در بستر رویکردهای مبتنی بر بازار و ضمن اصلاح آن از طریق بازتعریف مفهوم رفاه، رعایت اصل تناسب، اولویت بخشیدن نهادهای نظارت به اهداف زیست محیطی و تغییر الگوهای تنظیم‌گری، حاصل می‌گردد.

واژگان کلیدی: *کربن‌زدایی، آزادسازی بازار، بازار انرژی، نهادهای ناظر بر رقابت، مداخله دولت*

[۱] دانشجوی دورهٔ کارشناسی ارشد حقوق نفت و گاز دانشگاه تهران، تهران، ایران.
ایمیل: arezoorzavi1995@gmail.com

۲۵. عملکرد ایکائو در توسعه نظام حقوقی حاکم بر تغییرات اقلیمی

شهرام زرنشان[۱]

مهدی منصوری[۲]

چکیده

محیط زیست یکی از ارکان مهم حقوق بین‌الملل هوایی بعد از ایمنی و امنیت هوانوردی است. صنعت هوانوردی یکی از مهم‌ترین منابعی است که می‌تواند در روند آلودگی هوا و تغییرات اقلیمی مشارکت داشته باشد. اهمیت موضوع تغییرات اقلیمی به حدی است که یکی از سه رکن موضوع محیط زیست هواپیمایی و اخیرترین موضوع آن است. بحث آلودگی‌های صوتی ناشی از هواپیما، انتشار گازهای گلخانه‌ای و موضوع تغییرات اقلیمی سه ضلع مثلث محیط زیست هواپیمایی هستند. محیط زیست هواپیمایی به طور کلی و تغییرات اقلیمی به طور اخص در ایکائو به شکل ویژه از نظر ترتیبات سازمانی و اسناد بین‌المللی با تلاش این سازمان پیشرفت بسیاری داشته است. ایکائو در طی فعالیت‌های خود از سال ۱۹۴۷ تا به امروز نخست به موضوعات ایمنی، سپس در دهه ۷۰ میلادی به موضوع امنیت هوانوردی پرداخت. این توجهات تا به امروز با بروزرسانی‌های مختلف در قواعد آن ادامه یافت. از همان دهه ۷۰ که موضوعات حقوق بین‌الملل محیط زیست و تغییرات اقلیمی جدی شد، توجه ایکائو نیز بدان جلب گردید اما به شکل خاص تغییرات اقلیمی در سال‌های اخیر پررنگ‌تر شده است. این مقاله به بررسی نقش این سازمان در توسعه نظام حقوقی حاکم بر محیط زیست هواپیمایی و تغییرات اقلیمی خواهد داشت.

واژگان کلیدی: *ایکائو، حقوق بین‌الملل هوایی، محیط زیست، تغییرات اقلیمی*

[۱] دانشیار گروه حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

ایمیل: szarneshan@yahoo.com

[۲] دانشجوی دورهٔ دکتری حقوق بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

ایمیل: mehdi.mansori1212@gmail.com

۲۶. تأملی بر ابهامات شورای نگهبان قانون اساسی بر «لایحه توافقنامه پاریس» درباره تغییر اقلیم

مجتبی سبحانی‌نیا[۱]

چکیده

توافقنامه پاریس درباره تغییر اقلیم در حال حاضر مهم‌ترین سند بین‌المللی برای مقابله با تغییر اقلیم و پیامدهای مخاطره‌آمیز آن در سطح جهانی به شمار می‌رود. تا زمان تحریر این پژوهش، ۱۹۵ کشور پس از امضاء توافق‌نامه پاریس، آن را در نظام داخلی خود به تصویب رسانده‌اند و از این حیث خود را ملتزم به رعایت مفاد توافقنامه ساخته‌اند. در این میان دولت‌های ایران، لیبی و یمن سه دولتی هستند که تنها به امضای این توافق‌نامه جهانی بسنده کرده‌اند و تا کنون آن را طبق نظام داخلی خود به تصویب نرسانده‌اند. هر چند مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۳۹۵/۰۸/۲۳ «لایحه توافق‌نامه پاریس» را به تصویب رساند، لیکن شورای نگهبان قانون اساسی طی نامه شماره ۹۹/۱۰۰/۳۲۲۰ مورخ ۱۳۹۵/۰۹/۲۴، نظر خود را مشتمل بر یک مورد ابهام و یک مورد عدم پیوست مستندات به مجلس شورای اسلامی ابلاغ نمود. پژوهش پیش رو با در نظر گرفتن مجموعه نظرات شورای نگهبان در مقام تفسیر اصول ۷۷ و ۱۲۵ قانون اساسی نتیجه می‌گیرد شمول احکام مندرج در این دو اصل تنها شامل معاهداتی می‌گردد که دارای دو وصف «بین‌المللی بودن» و «ایجاد تعهد برای دولت ایران» باشند؛ از این رو ماهیت حقوقی توافقنامه پاریس و همچنین برنامه‌های مشارکت ملی در نظام حقوقی مورد واکاوی قرار خواهد گرفت. این پژوهش مبتنی بر روش تحلیلی-توصیفی می‌باشد و شیوه گردآوری اطلاعات آن کتابخانه‌ای بوده است. در نهایت یافته‌های این مقاله نشان می‌دهد، وجاهت حقوقی ابهامات شورای نگهبان در خصوص لایحه توافقنامه پاریس محل تأمل است.

واژگان کلیدی: *توافقنامه پاریس، برنامه‌های مشارکت ملی، تغییر اقلیم، مجلس شورای اسلامی، شورای نگهبان قانون اساسی*

---

[۱]. دانش‌آموختهٔ دکتری حقوق محیط زیست، مدرس دانشگاه، عضو کانون وکلای دادگستری مرکز و رئیس کارگروه محیط زیست کمیته حقوق بشر اسکودا.

ایمیل: sobhaninia.mojtaba@gmail.com

۲۷. رویکرد دولت‌های تولیدکننده نفت عضو سازمان همکاری اسلامی در قبال توافق پاریس

فرید سلطان‌قیس[۱]

چکیده

سازمان همکاری اسلامی که پس از سازمان ملل متحد دومین سازمان بین‌المللی از حیث کمّیت کشورهای عضو محسوب می‌شود؛ عضویت هفت کشور از پانزده کشور عمده تولیدکننده نفت در جهان در سازمان همکاری اسلامی نقش و جایگاه آن را برجسته‌تر نموده است. جمهوری اسلامی ایران، عربستان سعودی، جمهوری عراق، امارات متحد عربی، دولت کویت، نیجریه و دولت قطر در روز بیش از ۳۰ میلیون بشکه نفت تولید می‌کنند. بخشی از این کشورها تولیدکننده عمدهٔ گاز نیز بشمار می‌روند. تغییرات اقلیمی و هنجارهای بین‌المللی محدودکننده در حوزه تغییرات اقلیمی از جمله توافق پاریس می‌تواند به صورت مستقیم بر این دولت‌ها و اقتصاد آنان اثرگذار باشد. در این مقاله که به صورت توصیفی-تحلیلی و با مراجعه به کتب، مقالات معتبر دانشگاهی و اسناد رسمی منتشره توسط سازمان همکاری اسلامی تحریر خواهد شد، رویکرد این دولت‌ها در قبال توافق پاریس در چارچوب سازمان همکاری اسلامی و ارکان آن تحلیل و بررسی می‌شود.

واژگان کلیدی: *تغییرات‌اقلیمی، توافق‌پاریس، سازمان‌همکاری‌اسلامی، نفت و گاز، اجلاس تغییرات آب‌وهوایی*

[۱] - استاد مدعو گروه حقوق، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران.

ایمیل: farid.Soltangheys@outlook.com

۲۸. الزامات زیست‌محیطی سرمایه‌گذاری خارجی با تأکید بر گرایش کربن‌زدایی

حسن سواری[۱]

سید محمدامین علوی شهری[۲]

چکیده

چالش جهانی تغییرات اقلیمی مستلزم اقدام هماهنگ از سوی همه بازیگران تأثیرگذار در این عرصه از جمله سرمایه‌گذاران خارجی است. با این حال چهارچوب حقوقی بین‌المللی فعلی به منظور حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی و نیز حل و فصل اختلافات ناشی از آن ممکن است مانعی در راستای به ثمر نشستن تلاش‌های کربن‌زدایی توسط کشورهای میزبان و سرمایه‌گذاران ایجاد کند. این مقاله با روش توصیفی – تحلیلی و با بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای به تحلیل ارتباط میان رژیم حقوقی سرمایه‌گذاری موجود و دستورکار کربن‌زدایی می‌پردازد و راهکارهایی جهت اصلاح قوانین و شیوه‌های موجود برای همسویی آن‌ها با موافقت‌نامه پاریس و اهداف توسعه پایدار ارائه می‌کند. این پژوهش همچنین نقش سرمایه‌گذاران خارجی در ترویج توسعه کم‌کربن و نوآوری سبز را تجزیه و تحلیل نموده و نشان می‌دهد که چگونه می‌شود میان اجرای تعهدات و مسئولیت‌های زیست‌محیطی دولت‌ها بر اساس رویکرد کربن‌زدایی و رعایت تعهدات متقابل سرمایه‌گذاری سازش ایجاد کرد.

واژگان کلیدی: *تغییرات اقلیمی، سرمایه‌گذاری خارجی، محیط زیست، کربن‌زدایی*

[۱]. عضو هیئت علمی گروه حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

ایمیل: savari@modares.ac.ir

[۲]. دانشجوی دورهٔ دکتری حقوق تجارت و سرمایه‌گذاری بین‌المللی، دانشکده حقوق، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران .

ایمیل: amin.alavi78@gmail.com

۲۹. تغییرات اقلیمی و توانمندسازی زنان در پرتو عدالت اقلیمی

آناهیتا سیفی[۱]

چکیده

بحران تغییرات اقلیمی به سرعت در حال افزایش است. با این وجود اثرگذاری تغییرات اقلیمی در سطح جهانی یکنواخت نبوده و پیامدها و چالش‌های ناشی از آن به طور برابر تقسیم نمی‌شوند. تغییرات اقلیمی به طور متفاوتی توسط زنان و مردان تجربه می‌شوند. عدالت اقلیمی اذعان دارد که تغییرات آب و هوایی می‌تواند تاثیرات متفاوت اجتماعی، اقتصادی، بهداشتی و آثار زیان‌بار بر افراد آسیب‌پذیر داشته باشد. تغییرات اقلیمی می‌تواند شرایط اجتماعی نابرابر و غیرمنصفانه را تشدید کند؛ بنابراین برای کاهش آسیب‌ها و سازگاری با تغییرات آب و هوایی نیازمند ارائه راهکارهایی مؤثر هستیم . نوشتار حاضر با روش توصیفی-تحلیلی در راستای پاسخگویی به این پرسش است که چگونه افراد آسیب‌پذیر مثل زنان به طور نامتناسبی تحت تأثیر تغییرات آب و هوایی قرار می‌گیرند؟ چه روندها و استراتژی‌های کلیدی را می‌توان برای کاهش آسیب‌پذیری زنان و توانمندسازی آنان در پیش گرفت؟ مشارکت زنان در تصمیم گیری‌های اقلیمی؛ بهبود دسترسی زنان به اطلاعات و فرصت‌ها؛ ارتقاء و ادغام مسائل جنسیتی در سیاست ها؛ برنامه‌های ملی و بین‌المللی تغییر اقلیم و ایجاد مشارکت‌های بین بخشی میان سازمان‌هایی که بر توانمندسازی زنان و تغییرات آب و هوایی تمرکز دارند، باید بیشتر مورد توجه قرار بگیرند. به کارگیری متخصصان و کارشناسان مسائل جنسیتی در برنامه‌ریزی طرح‌های اقلیمی برای کاستن از آسیب ها و مشارکت زنان برای شناسایی عوامل مهم تغییرات اقلیمی، دارای اهمیت است . برای توانمندسازی زنان، عوامل جنسیتی باید در اسناد بین‌المللی و برنامه های اقدام ملی جدی گرفته شود. درضمن مکانیزم‌های مالی، تحقیقاتی، فنی و آموزش برای تأثیرات و راه حل‌های تغییرات اقلیمی حساس به جنسیت کمک خواهد کرد. با وجود آسیب‌های جدی ناشی از تغییرات اقلیمی بر زنان، در سازکارهای بین‌المللی توجه شایسته‌ای به وضعیت و شرایط زنان نشده است. لذا نهادهای بین‌المللی و نیز دولت‌ها می بایست با وضع و توسعهٔ قواعد متقن و نیز ایجاد سازکارهای نظارتی جدی و کارآمد، زمینهٔ توجه بازیگران بین‌المللی را به ابعاد مختلف بالأخص مسائل جنسیتی تغییرات اقلیمی فراهم سازند.

واژگان کلیدی: *تغییرات اقلیمی، زنان، عدالت اقلیمی، توانمندسازی*

[۱] استادیار حقوق بین‌الملل و عضو هیئت علمی گروه مطالعات زنان دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
ایمیل: a.seifi@atu.ac.ir

۳۰. حفاظت از حقوق مهاجرین آب و هوایی و حقوق بین‌الملل

دیدخت صادقی حقیقی[۱]

چکیده

قطعیّت علمی و اجماع پذیرفته است که فعالیت‌های انسانی برای پیگیری توسعه، منجر به بحران در حال وقوع «تغییرات آب و هوایی» گردیده است. یکی از پیامدهای این پدیده، روند رو به افزایش «مهاجرین آب و هوایی» است که به عنوان واقعیتی نوظهور و غیرقابل انکار از چالش‌های قابل توجه برای جامعه بین‌المللی به شمار می‌رود. پاسخ ملی و بین‌المللی به این چالش محدود و شناسایی و حمایت قانونی بین‌المللی از جمعیت آسیب دیده مهاجر، ناکافی است. در حقوق بین‌الملل هیچ سازکاری وجود ندارد که افراد خارج از چارچوب پناهندگی به یک کشور مهاجرت نمایند. مهاجرین اقلیم، فاقد شرایط احراز پناهندگی در کنوانسیون ۱۹۵۱ پناهندگان هستند و همچنین مشمول هیچ سند حقوقی جهانی و یا منطقه‌ای قرار نمی‌گیرند؛ اگرچه پیمان جهانی مهاجرت ۲۰۱۸ در دومین هدف خود، تغییراقلیم را به عنوان دلیل بالقوّه مهاجرت ذکر می‌نماید، لیکن به نظر می‌رسد که خلاء قانونی در این حوزه وجود دارد. پژوهش پیش‌رو معطوف بر بازگو نمودن وضعیت مهاجرین آب و هوایی بوده و بینشی در مورد توسعه و اصلاح قوانین بین‌المللی و تعمیم آن در مورد حفاظت و حقوق مهاجرین ارائه می‌نماید.

واژگان کلیدی: *تغییرات آب و هوایی، مهاجرین آب و هوایی، حقوق بین‌الملل، حقوق بشر، مهاجرت اجباری*

[۱] عضو هیئت علمی دانشکده حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، تهران، ایران.
ایمیل: dasadeghi@yahoo.com

۳۱. بررسی نقادانه کنوانسیون‌های حقوق دریاها ۱۹۸۲ و آب‌های آزاد ۲۰۲۳ در مقابله با تغییرات اقلیمی

نسترن صادقی گندم آباد[۱]

چکیده

تغییرات اقلیمی و سرعت غیرقابل کنترل آن یکی از موضوعات پربحث در بسیاری از مجامع بین‌المللی است؛ زیرا حیات در کرهٔ زمین را تحت الشعاع قرار می‌دهد. دریاها می‌توانند سرعت تغییرات اقلیمی را تعدیل نمایند و یا حتی از این تغییرات آسیب ببینند. نقش مهم اقیانوس‌ها در چرخهٔ کربن و حفظ تنوع زیستی به منظور افزایش اکسیژن غیر قابل انکار است. از سوی دیگر تغییرات اقلیمی موجب افزایش سطح آب دریاها و کاهش اکسیژن آن می‌شود. با این حال تغییرات اقلیمی نقش کمرنگی را در کنوانسیون‌های حقوق دریاها ۱۹۸۲ و آب‌های آزاد ۲۰۲۳ ایفا می‌کند. نویسنده در این پژوهش علاوه بر بررسی کنوانسیون‌های مزبور با نگاهی نقادانه، بر این باور است که هرچند قواعد حاضر می‌توانند بر برخی موضوعات تغییرات اقلیمی اثرگذار باشند اما تدوین قواعد سختگیرانه می‌تواند راهگشا باشد. دراین مسیر برخی اسناد بین‌المللی حقوق محیط زیست از جمله توافق‌نامه پاریس مدل خوبی از همگام‌سازی سرعت قانون‌گذاری با تغییرات اقلیمی را ارائه می‌دهد.

واژگان کلیدی: *تغییرات اقلیمی، حقوق دریاها، کنوانسیون حقوق دریاها، کنوانسیون آب‌های آزاد*

[۱] دانش‌آموختهٔ دورهٔ کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق، دانشگاه قم، قم ایران.

۳۲. کارآمدی سازکارهای مالی مقابله با تغییرات اقلیمی با تأکید بر مکانیسم ورشو

سحر صولتی[۱]

علی مشهدی[۲]

سیده شباهنگ چاووشی‌نژاد

چکیده

تغییرات آب‌وهواییِ ناشی از فعالیت‌های انسانی و افزایش انتشار گازهای گلخانه‌ای در کشورهای توسعه‌یافته بعد از انقلاب صنعتی به طور فزاینده‌ای افزایش یافت و در حال حاضر تمامی نقاط کرهٔ زمین و همهٔ کشورها را تحت تأثیر قرار داده است و بدتر این که کشورهایی که کمترین سهم را در به وجودآمدن چنین وضعیتی داشته‌اند، هم‌اکنون بیشترین آسیب را از این اوضاع و احوال می‌بینند. این کشورها در عمل نیز برای مقابله و سازگاری با پدیده تغییرات اقلیمی امکانات کافی و اقتصادی قوی ندارند. در سال‌های اخیر تمرکز انکارناپذیری بر تامین مالی برای مقابله با تغییرات اقلیمی صورت گرفته است. جامعه بین‌المللی پس از دهه‌ها تلاشِ کشورهای کمتر توسعه‌یافته در نهایت پذیرفت که کمک به کشورهای در حال توسعه برای کاهش اثرات این تغییرات و سازگاری با آن ضروری است، هم از منظر عدالت و هم از این منظر که به هر حال این آلودگی و این تغییرات کل دنیا را دستخوش تغییر می‌کند و به حوزه و جغرافیایی خاص محدود نیست. ارزیابی اثرات منفی تغییرات اقلیمی و خسارت‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی آن باعث تشویق دولت‌ها به تشکیل کنفرانس‌ها و تصمیم‌گیری به منظور یافتن راه حلی برای این معضل شده است. از موارد مندرج در پروتکل کیوتو مکانیسم «ورشو» است که همچنان از نظر قانونی و سیاسی چالش‌برانگیز است. یکی از مواردی که در مورد این مکانیسم حل‌نشده باقی مانده است، نحوه اداره و تامین مالی این مکانیسم است. در نهایت باید گفت که مکانیسم‌های مالی تعریف‌شده در کنوانسیون ساختاری و به خصوص مکانیسم ورشو در عمل نتوانسته است به اهداف مقررشده دست یابد و چه بسا خود عاملی در انتشار بیشتر گازها شده

[۱] دانش‌آموختهٔ دورهٔ کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل، دانشکدهٔ حقوق، دانشگاه قم، قم، ایران.

ایمیل: saharsolati1364@gmail.com

[۲] دانشیار گروه حقوق عمومی و بین‌الملل، دانشکدهٔ حقوق، دانشگاه قم، قم، ایران.

ایمیل: droitenviro@gmail.com

است. بر اساس این پژوهش باید گفت که همچنان و بعد از دهه‌ها بحث در مورد این معضل و این مسئله به قوت خود باقی است.

واژگان کلیدی: *تغییرات آب‌وهوایی، پروتکل کیوتو، ضرر، زیان، مکانیسم مالی ورشو.*

۳۳. آوارگان، مهاجران و پناهندگان اقلیمی

شیما صیفی[۱]

چکیده

بسیاری از بحث‌های پیرامون پیامدهای تغییرات اقلیمی زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی اکنون به خوبی شناخته شده‌اند. با این وجود نگرانی مضاعفی نیز در مورد میزان حمایت از افرادی که در نتیجه تغییرات اقلیمی مجبور به جابه‌جایی یا مهاجرت اجباری‌اند وجود دارد، نگرانی‌هایی همچون تاثیر انتشار کربن، افزایش غیرقابل برگشت دما و گرمایش جهانی. در رابطه با حمایت از حقوق پناهندگان اقلیمی، طبق تعریف پناهندگی در کنوانسیون ۱۹۵۱ سازمان ملل متحد ، مهاجران و پناهندگان تغییرات اقلیمی واجد شرایط پناهندگی نیستند؛ از همین رو مستقیماً از حقوق و مسئولیت‌هایی که کنوانسیون ۱۹۵۱ ژنو در نظر گرفته است، بی‌بهره‌اند. همچنین هیچ واکنش هماهنگی نیز از سوی دولت‌ها برای رسیدگی به جابه‌جایی انسانی، خواه داخلی یا بین‌المللی، موقت یا دائمی، به دلیل تغییرات اقلیمی وجود نداشته است اما جامعه بین‌الملل تمایل بسیاری به حل و فصل مشکلات آوارگان به شیوه‌ای هماهنگ و منظم داشته است. این مقاله موضوع مهاجرت، آوارگی، پناهندگی اقلیمی و قوانین موجود را تجزیه تحلیل می‌کند و در نهایت پیشنهادهایی برای اصلاح شکاف‌های حقوقی و حل مشکلات این گروه‌ها که در آینده افزایش آن‌ها اجتناب ناپذیر است، ارائه می‌دهد.

واژگان کلیدی: *مهاجرت محیط زیستی، پناهندگان، آوارگان ، تغییرات اقلیمی، کنوانسیون ۱۹۵۱*

[۱]. دانشجوی دورهٔ کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مشهد، مشهد، ایران.

۳۴. تکالیف دولت‌ها در حمایت و تضمین از حقوق کودکان در برابر تغییرات اقلیمی با تاکید بر نظریه‌ی عمومی شماره ۲۶ کمیته حقوق کودک

ستار عزیزی[۱]

محمدمهدی سیدناصری[۲]

چکیده

کودکان در فرایند رشد سالم، نیازهایی از قبیل مسکن مناسب، غذای سالم، مراقبت‌های پزشکی با کیفیت، فرصت یادگیری و حمایت‌های اجتماعی و عاطفی دارند. تغییرات اقلیمی، امکان فراهم نمودن این نیازهای اساسی و بنیادین را با تهدید مواجه می‌سازد؛ بر طیف وسیعی از حقوق کودکان تأثیر می‌گذارد و نسل حاضر و آتی را از حقوق خود جهت بقا، توسعه، حفاظت و مشارکت در جامعه محروم می‌سازد. بنابراین بحران‌های زیست محیطی کنونی و چالش‌های ناشی از آنها نیازمند تفسیری پویا از پیمان‌نامه‌ی حقوق کودک است تا کلیه حقوق ذیل پیمان‌نامه برای کودکان محقق گردد. کمیته حقوق کودک در این راستا نظریه عمومی شماره ۲۶ را با توجه به بند ۲(پ) ماده ۲۴ پیمان‌نامه و با تمرکز بر حقوق کودکان و محیط زیست تنظیم نموده است. کمیته در این تفسیر رویکردی مبتنی بر حقوق کودک اتخاذ کرده و به اصول حقوق بشر و محیط زیست، به رسمیت شناختن حق بشر برای داشتن محیط زیستی پاک، سالم و پایدار توجه داشته است. این پژوهش بر آن است با روش توصیفی-تحلیلی و با بررسی اسناد، کتب و مرور مقالات علمی – پژوهشی مرتبط به این پرسش پاسخ دهد که از منظر حقوق بین‌الملل چه تکالیفی بر عهده‌ی دولت‌ها در حمایت از کودکان در برابر تغییرات اقلیمی در دسترس است؟ فرضیه این تحقیق آن است که دولت‌ها بر اساس اصل مسئولیت مشترک اما متمایز و ماده‌ی ۴ پیمان‌نامه بر اجرای کنوانسیون متعهد هستند اقداماتی را جهت احترام، ارتقا و تحقق حقوق کودکان در برابر تغییرات اقلیمی به صورت جداگانه و مشترک از طریق همکاری‌های بین‌المللی انجام دهند.

واژگان کلیدی: *حقوق کودک، تغییرات اقلیمی، کمیته حقوق کودک، نظریهٔ عمومی ۲۶*

[۱] استاد حقوق بین‌الملل، گروه حقوق، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

ایمیل: satarazizi@ymail.com

[۲] دانشجوی دورهٔ دکتری حقوق بین‌الملل، گروه حقوق، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، دبی، امارات متحده عربی.

ایمیل: sm.snaseri@gmail.com

۳۵. کاهش تغییرات اقلیمی در تعامل با سازمان‌های بین‌المللی نفتی با نگاهی به رأی دادگاه علیه شرکت شل پی ال سی

مهسا فرحان‌جم[۱]

چکیده

صنعت جهانی انرژی همچنان یکی از بازیگران اصلی در گفتمان پیرامون تغییرات آب و هوایی است. به طوری‌که سازمان‌های بین‌المللی نفتی نفوذ قابل‌توجه بر سیاست‌های انرژی، تولید و شبکه‌های توزیع دارند و مسیر بازارهای جهانی نفت را شکل می‌دهند. اگرچه وجود سازمان‌های نفتی برای تضمین امنیت و ثبات انرژی ضروری است اما این نهادها در خصوص تطبیق فعالیت‌هایشان با کاهش تغییرات اقلیمی، با فشار فزاینده‌ای مواجه هستند. از این رو یافتن نقطهٔ تعادل بین تقاضای انرژی، منافع اقتصادی و محیط زیست پایدار امر بسیار پیچیده‌ای است. این مقاله ضمن بررسی سیاست‌های صورت گرفته توسط سازمان‌های بین‌المللی نفتی در راستای همسویی استراتژی‌هایشان با الزامات کاهش تغییرات اقلیمی، به مطالعه چالش‌های پیش روی این نهادها در گذار به سمت محیط‌زیست پایدار خواهد پرداخت. همچنین با توجه به رأی سال ۲۰۲۱ صادره از دادگاه بخش لاهه مبنی بر تعهدات شرکت نفت شل ال پی سی به کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای، سعی بر آن شده تا علاوه بر تحلیل و نقد مفاد رأی صادره، سرنوشت آیندهٔ سایر سازمان‌های بین‌المللی نفتی مانند توتال و پتروچاینا در تحقق عدالت اقلیمی و تبعیت از کنوانسیون‌های موجود نیز مورد تبیین قرار گیرد.

واژگان کلیدی: *عدالت اقلیمی، سازمان‌های بین‌المللی نفتی، شرکت شل، تغییرات اقلیمی*

[۱] عضو هیئت علمی گروه حقوق، دانشگاه غیاث‌الدین جمشید کاشانی، قزوین، ایران.
ایمیل: mahsa.farhaan@gmail.com

۳۶. بررسی شیوه قواعد و مقررات‌گذاری کشورهای پیشرو در امر کربن‌زدایی براساس توافقنامه پاریس

علی فرحزادی[۱]
احسان حسین زاده[۲]
فاطمه حسن پور[۳]

چکیده

با توجه به دغدغهٔ جهانی در تغییر اقلیم و جلوگیری از گرمایش جهانی، نظام‌های مقررات‌گذاری منفی بسیاری در سطح جهان توسعه یافته‌اند، در صدر این مقررات‌گذاری به طور عمده فعالیت کشورهای جهان در مبارزه با انتشار کربن، تحت عنوان کربن‌زدایی گسترش یافته است. در این میان کشورهای پیشرو بر مبنای زیست‌بوم انرژی خود، عمدتاً بر اساس ساز کار ارزش‌گذاری کربن، مالیات بر کربن، جذب و ذخیره سازی کربن شیوه های مقررات‌گذاری خاصی را در صنعت انرژی خود اجرا کرده‌اند. این نوشته با بررسی وضعیت موارد ذکر شده در اتحادیه اروپا و کانادا به استخراج الگوهای موجود از لحاظ مقررات‌گذاری و نهادهای اجرایی پرداخته و در نتیجه گیری خود، با اشاره به شرایط زیست بوم صنعت نفت و گاز کشور ایران امکان بومی‌سازی این موارد را بیان می‌کند.

واژگان کلیدی: *کربن زدایی، تغییر اقلیم، انرژی، صنعت نفت و گاز*

[۱] دانشجوی دورهٔ کارشناسی ارشد حقوق نفت و گاز دانشگاه تهران، تهران، ایران.
ایمیل: farahzadi.ali17@ut.ac.ir
[۲] دانشجوی دورهٔ کارشناسی ارشد حقوق نفت و گاز دانشگاه تهران، تهران، ایران.
ایمیل: ehs.hosseinzadeh@ut.ac.ir
[۳] دانشجوی دورهٔ کارشناسی ارشد حقوق نفت و گاز دانشگاه تهران، تهران، ایران.
ایمیل: f.hassanpour99@ut.ac.ir

۳۷. چالش‌های نهادی ملی در مقابله با تغییرات اقلیمی

مسعود فریادی[۱]

چکیده

بخش عمده‌ای از وظایف مقابله با تغییرات اقلیمی بر دوش نهادهای دولتی کشورها قرار دارد. اما تصدی دولت در این زمینه با چالش‌هایی روبه‌رو است که مانع انجام اقدامات مؤثر در مقابله با تغییرات اقلیمی می‌شود. چالش‌های نهادی در کنار چالش‌های اقتصادی سهم عمده‌ای در بی‌عملی اقلیمی و یا مؤثر نبودن اقدامات اقلیمی کشورها دارد. اما این چالش‌ها چه در حقوق داخلی و چه در حقوق بین‌الملل اقلیمی کمتر مورد بررسی واقع شده‌اند. در این مطالعه با روش تحلیلی و آسیب‌شناسی حقوقی این مسئله مورد بررسی قرار می‌گیرد که مقابله با تغییرات اقلیمی در سطح ملی با چه چالش‌هایی نهادی روبه‌رو بوده و اسناد بین‌المللی ناظر بر تغییرات اقلیمی چه توصیه‌ها و رهنمودهایی در زمینه رفع این چالش‌ها ابراز کرده‌اند. در نتیجه مشخص می‌شود که چالش‌های نهادی، چالش‌هایی هستند که مانع عملکرد مطلوب نهادها در مقابله با تغییرات اقلیمی می‌شوند؛ از جمله دیوان‌سالاری فرساینده، بودجه ریزی ناکافی، کمبود نیروی انسانی متخصص، کمبود اطلاعات و شفافیت، تسخیر مقررات‌گذاری و نبود نوآوری و ابتکار عمل. با آن که در توافق‌نامه اقلیمی پاریس از دولت‌ها خواسته شده است تا ساختارهای اداری مناسب برای مدیریت مسائل اقلیمی ایجاد کنند اما تدابیر کافی برای حل چالش‌های نهادی در مدیریت این مسائل پیشنهاد نشده است. در حقوق ایران نیز هنوز تدابیر مقتضی برای کاهش این چالش‌های نهادی اتخاذ نشده است.

واژگان کلیدی: *چالش‌های نهادی، شفافیت اقلیمی، تسخیر مقررات‌گذاری، نوآوری اقلیمی، دیوانسالاری اقلیمی، حکمرانی اقلیمی*

[۱]. عضو هیئت علمی دانشکده حقوق وعلوم سیاسی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.

ایمیل: m.faryadi@umz.ac.ir

۳۸. آشوب در محیط زیست امروز و فردای جهان

رضا فضلعلی[۱]

چکیده

امروزه محیط زیست با استفاده از سوخت‌های فسیلی و افزایش گازهای گلخانه‌ای خسارات جبران‌ناپذیری را تجربه کرده است. همه کشورها درگیر مسائل مشترک مقابله با چالش جهانی تغییرات آب و هوایی، محافظت از محیط زیست و دستیابی به توسعه پایدار هستند. بدون شک انرژی‌های تجدیدپذیر راه حل مناسبی برای دستیابی به توسعه پایدار است. این پژوهش با کمک از نظریه «آشوب» جیمز روزنا، با متغیرهای انرژی‌های تجدیدپذیر و آسیب‌های زیستی به دنبال پاسخ به چگونگی راهکارها و نقش سازمان‌ها و بازیگران در جهان جهت کاهش آسیب‌های محیط زیست می‌باشد. یافته‌ها نشان می‌دهد که برای بهبود دسترسی به انرژی پاک، نیاز به توسعه پایدار، نوآوری در فناوری‌های تجدیدپذیر از طریق فرهنگ‌سازی و توسعه دانش با همکاری‌های بین‌المللی امکان‌پذیر است. لذا با فرآیند جهانی‌شدن و تحول در مناسبات حاکمیتی، ساختارسازمان‌ها، نهادها و رژیم‌های بین‌المللی نیاز به تغییر دارد. بر این اساس مشارکت کامل و فوری تمامی کشورها، شرکت‌های چندملیتی، بازارهای منطقه‌ای و جهانی ضروری است. معتقدیم با کنفرانس و مجمع بدون قوانین الزامی، به دلیل حرص و طمع انسان متمدن عصر حاضر در این جهان آشوب‌زده کاری سخت در پیش رو است.

واژگان کلیدی: *سازمان‌ها و رژیم‌های بین‌المللی، انرژی‌های تجدیدپذیر، سوخت‌های فسیلی، پایداری توسعه*

[۱] دانشجوی دورهٔ دکتری علوم سیاسی (مسائل ایران)، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرج، کرج، ایران.

۳۹. بررسی مسئولیت حقوقی شرکت‌های سبزشویی در نظام حقوق بین‌الملل به مثابه متغیر تأثیرگذار در تغییرات اقلیمی

حسین قاضی‌زاده[۱]

چکیده

امروزه با افزایش فشار افکار عمومی برای مقابله با بحران‌های اقلیمی شرکت‌ها و سازمان‌ها سعی در پیوستن و فعالیت در اقتصاد جهانی کم‌کربن هستند. با توجه به افزایش نگرانی‌ها درباره تغییرات آب و هوا و آلودگی هوا و آب، سبزشویی به عنوان یک راهکار مؤثر برای کاهش اثرات منفی بر محیط زیست و انسان‌ها مورد توجه قرار گرفته است. اما با ادعاهای فریبندهٔ شرکت‌ها علی‌الخصوص شرکت‌های خصوصی در رابطه با تولید محصولات خود با برچسب‌های «دوستدار محیط زیست» و درگیر کردن ذهن خریدار و تبلیغات دروغین، موضوع سبزشویی مورد اهمیت قرار گرفته است.

سبزشویی به موقعیت‌هایی اشاره دارد که یک شرکت ادعاهای گمراه‌کننده‌ای در مورد تاثیرات مثبت زیست‌محیطی یا پایداری محصولات و خدمات خود می‌کند تا مصرف‌کنندگان را متقاعد کند که در راستای مقابله با تغییرات اقلیمی عمل می‌کند. این شرکت‌ها در سراسر دنیا به ویژه در کشورهای توسعه یافته، نقش مهمی در ایجاد تغییرات ساختاری در حقوق و تاسیسات حقوقی دارند. با توجه به اهمیت این موضوع، مطالعه شرکت‌های سبزشویی در نظام بین‌المللی می‌تواند به نحوی مفید و سازنده برای تحقیقات حقوقی و مسئولیت پذیر نمودن آنان در عرصه حقوق بین‌الملل در این زمینه باشد. این مقاله سعی بر آن دارد تا با بررسی برخی مقررات بین‌المللی اعم از اعلامیه ها، کنوانسیون‌ها و نظریات تفسیری به بررسی حوزه‌های مسئولیت این شرکت‌ها در نظام حقوق بین‌الملل بپردازد.

واژگان کلیدی: *سبز شویی، تغییرات اقلیمی، شرکت‌ها، حقوق بین‌الملل*

[۱] دانش‌آموختهٔ دکتری حقوق کیفری، دانشکده حقوق، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

۴۰. بی‌جاشدگی و تغییرات اقلیمی

فاطمه کیهانلو[۱]

چکیده

تغییرات اقلیمی می‌تواند با متزلزل کردن شرایط معمول زیستی از جمله به واسطهٔ ایجاد خشکسالی، قحطی، زیر آب رفتن خشکی و... ساکنان مناطق تاثیر یافته از این حوادث را به ترک محل سکونت خود و استقرار در محل دیگری در داخل یا ورای مرزهای سرزمینی کشور متبوع خود وادار کند. در حالی که در وضعیت نخست، مسئولیت حمایت از بی‌جاشدگان همچنان بر عهدهٔ دولت متبوع است، عبور از مرز و وارد شدن به قلمرو سرزمینی دیگر کشورها بحث ماهیت و میزان مسئولیت دولت‌های میزبان در قبال این افراد را به میان می‌کشد. برخی این بی‌جاشدگان را پناهندگان اقلیمی می‌نامند. حال آن که مطابق ماده یک کنوانسیون ۱۹۵۱ سازمان ملل متحد در خصوص وضعیت پناهندگی، پناهنده به کسی اطلاق می‌شود که بنا به یکی از دلایل نژاد، مذهب، ملیت، عقیده سیاسی یا عضویت در گروه‌های خاص اجتماعی دارای ترس موجه از آزار باشد. امری که در مورد افراد مورد بحث به سختی قابل اثبات است. کمیساریای پناهندگان سازمان ملل متحد هم اطلاق این عنوان بر آن‌ها را تأیید نکرده و استفاده از اصطلاح «آواره‌شدگان در وضعیّت بلایا و تغییرات اقلیمی» را صحیح‌تر می‌داند. از سوی دیگر آوارگان علی‌رغم به سر بردن در وضعیتی آسیب‌پذیر، در حقوق بین‌الملل از حمایت ویژه‌ای برخوردار نیستند. بنابراین آواره نامیدن آن‌ها نمی‌تواند راهگشای مشکلاتشان باشد. با توجه به این توضیحات، نویسنده درصدد پاسخ به این سوال است که افرادی که در نتیجهٔ تغییرات اقلیمی وادار به ترک کشور متبوع یا محل سکونت معمول خود می‌شوند را در قالب کدام دسته و چگونه می‌توان مورد حمایت قرار داد. فرضیّه اوّلیه این است که تنها قالب موجود حمایت از این افراد، ملاحظات انسانی و بشردوستانه است. اما امید می‌رود مسیرهایی برای حمایت بیشتر از آن‌ها فراهم شود.

واژگان کلیدی: *تغییرات اقلیمی، پناهنده، آواره، ملاحظات بشردوستانه*

[۱] عضو هیئت علمی گروه حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرج، کرج، ایران.
ایمیل: fkeyhanlou@gmail.com

۴۱. تحلیل حقوقی برنامه‌ریزی فضا محور دریایی و توسعهٔ انرژی‌های تجدیدپذیر در دریا

صبا مختاری[۱]

چکیده

در دهه‌های اخیر تمرکز جهانی برای رسیدگی به نگرانی‌های تغییرات اقلیمی منجر به افزایش توجه به منابع انرژی تجدیدپذیر شده است. در میان این منابع، پروژه‌های دریایی به عنوان بخشِ به سرعت در حال رشد ظاهر شده و نقشی محوری در گذار به سمت تولید انرژی‌های پاک ایفا می‌کنند. در حالی که پروژه‌های انرژی‌های تجدیدپذیر در دریا مزایای اقلیمی قابل توجهی را ارائه می‌دهند، چالش هایی مانند تعارض بالقوّه با فعالیت‌های موجود در دریا و خطرات زیست‌محیطی را نیز به همراه دارند. در نتیجه، یافتن تعادل بین رشد اقتصادی انرژی در دریا، برآورده کردن نیازهای اجتماعی به انرژی و تضمین پایداری محیط زیست بسیار مهم است. برنامه‌ریزی فضا محور دریایی، یک رویکرد جدید بین‌المللی برای مدیریت فعالیت های دریایی و هماهنگ کردن منافع زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی است. هدف این مقاله بررسی اهمیت برنامه ریزی فضا محور دریایی و اثربخشی آن در چالش‌های کلیدی مرتبط با پروژه‌های انرژی تجدیدپذیر در دریا است. علاوه بر این، موانع یکپارچه سازی فرامرزی برنامه ریزی‌های فضا محور از دیدگاه حقوقی بررسی شده و مسیرهای بالقوّه برای غلبه بر آن‌ها ارائه می گردد.

واژگان کلیدی: *برنامه‌ریزی فضا محور دریایی، انرژی‌های تجدیدپذیر در دریا، برنامه‌ریزی دریا، برنامه‌ریزی فضا محور یکپارچه*

[۱] دانش‌آموختهٔ دورهٔ کارشناسی ارشد حقوق دریا، انستیتو اسکاندیناوی مطالعات حقوق دریا، دانشگاه اسلو، اسلو، نروژ.

۴۲. تغییرات اقلیمی و گسترهٔ استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر در ایران: بررسی عملکرد هفت ساله سازمان ساتبا و خلاءهای قانونی موجود با رویکرد تطبیقی

حسین مرادی نیا

چکیده

تغییرات اقلیمی و نیاز به کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای باعث توجه رو به رشد به فناوری‌های تجدیدپذیر در سراسر جهان شده‌است. ایران نیز با چالش‌های اقلیمی خاص خود، به دنبال راه حل‌هایی برای مقابله با این تحولات و بهره‌برداری پایدار از منابع انرژی است. در این مقاله، عملکرد سازمان ساتبا طی هفت سال گذشته به عنوان یکی از نهادهای متولی در زمینه انرژی‌های تجدیدپذیر در ایران مورد بررسی قرار گرفته است. با توجه به تحلیل فعالیت‌ها و استراتژی‌های این سازمان، خلاءهای قانونی و حقوقی موجود شناسایی و با سیستم‌های اروپایی مقایسه شده‌اند. نتایج این تحقیق نشان‌دهندهٔ این است که با وجود پیشرفت‌های قابل توجه در زمینه انرژی‌های تجدیدپذیر در ایران، هنوز موانع و چالش‌های قانونی وجود دارد که نیازمند توجه جدّی و اصلاحات در سطح ملی است. از طرف دیگر تجربیات کشورهای اروپایی می‌تواند الهام‌بخش و راهنمایی برای بهبود و توسعه فعالیت‌ها در ایران باشد.

واژگان کلیدی: *تغییرات اقلیمی، انرژی‌های تجدیدپذیر، ساتبا*

۴۳. سازکار حل و فصل دعاوی وفق موافقت‌نامه پاریس با تاکید بر ماده ۲۴

سارا موسوی[۱]

چکیده

موافقتنامه پاریس در مادۀ ۲۴ خود نحوۀ حل و فصل اختلافات بین اعضا را به مادۀ ۱۴ کنوانسیون چارچوب تغییرات آب و هوا که شامل طیف گسترده‌ای از روش‌های حل و فصل اختلاف از جمله مذاکره، سازش، داوری، رسیدگی در دیوان بین‌المللی دادگستری ارجاع داده است. از طرفی موافقت‌نامه پاریس با استفاده از تجربه ناموفق معاهده کیوتو در عدم مشارکت کشورها، تلاش نموده از رویکرد بالا به پایین تبعیت ننماید تا با توجه به اصل اختیاری بودن پذیرش معاهدات،کشورهای بیشتری را تشویق به عضویت در موافقت‌نامه نماید. حال فارغ از امکان یا عدم امکان توسل به سازکارهای مندرج در مادۀ ۱۴ کنوانسیون جهت حل و فصل اختلاف، پژوهش حاضر در صدد پاسخ به این سوال است که در صورت حدوث اختلاف فی ما بین اعضا، مناسب‌ترین سازکار حل و فصل اختلافات وفق مادۀ ۱۴ کنوانسیون چه می‌باشد؟ آنچه به نظر می‌رسد، مذاکره و گفت‌وگو مناسب‌ترین طریقه حل و فصل اختلافات، با توجه به ماهیت پایین به بالای موافقت‌نامه پاریس «در ماهیت» است.

واژگان کلیدی: *توافق‌نامه پاریس، کنوانسیون چارچوب تغییرات آب و هوایی، حل و فصل دعاوی، ماهیت پایین به بالا، مذاکره*

[۱] دانش‌آموختۀ دورۀ کارشناسی ارشد جزا و جرم شناسی،گروه حقوق، دانشگاه مفید، قم، ایران.
ایمیل: sarah.moosavi65@gmail.com

۴۴. تحلیل راهبرد تغییر اقلیم اتّحادیه اروپا در پرتو حکمرانی چندسطحی

رکسانا نیکنامی[۱]

چکیده

کشورهای اروپایی در سال‌های اخیر توجه خود را به یک راهبرد منسجم تغییر اقلیم معطوف کرده‌اندکه در راستای تعهدات بین‌المللی آن‌ها به سازمان ملل متحد قرار دارد. بنابراین ۲۷ کشور عضو اتّحادیه اروپا در کنار تعهد دولتی به اهداف تغییر اقلیم، تعهداتی مشترک در قالب اتّحادیه اروپا را نیز پذیرفته‌اند. از آن‌جا که تغییر اقلیم پدیده‌ای چند علّیتی بوده و تاثیرات آن نیز گوناگون است، نمی‌توان با شیوه‌های سنتی حکمرانی با آن روبه‌رو شود. هدف نوشتار حاضر بررسی سیاست‌های تغییر اقلیم اتّحادیه اروپا و نقش آن در پیشبرد حکمرانی پیچیده نوین در این حوزه است. بر این اساس پرسش‌های پژوهش عبارت‌اند از این که ساختار سیاست مبارزه با تغییر اقلیم در اتّحادیه اروپا چگونه است و اتّحادیه اروپا چه نقشی در توسعه رژیم تغییر اقلیم بین‌المللی دارد. در پاسخ این فرضیه مطرح است که ساختار سازمانی شناور اتّحادیه اروپا، فقدان اقتدار مرکزی و رشد کمّی و کیفی بازیگران تصمیم‌ساز در کنار ساختار دولت‌های ملی عضو، عوامل مهم در بازتعریف ساختار سیاسی اتّحادیه اروپا در حوزه تغییر اقلیم و حرکت به سوی مدل حکمرانی چندسطحی بوده است. یافته‌های پژوهش مؤید این امر است که همگرایی رویکردهای نرم -سخت با همگرایی سطوح ملی-منطقه‌ای- بین‌المللی منجر به شکل‌گیری رویکرد هیبریدی اتّحادیه اروپا در قالب حکمرانی چندسطحی در این موضوع شده و نوعی نقش رهبری در رژیم بین‌المللی تغییر اقلیم برای این نهاد ایجاد کرده است.

واژگان کلیدی: *تغییر اقلیم، رژیم‌های بین‌المللی، حکمرانی چند سطحی، اتّحادیه اروپا*

[۱] استادیار گروه مطالعات منطقه‌ای، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
ایمیل: niknami.roxana@ut.ac.ir

۴۵. امکان‌سنجی توسعهٔ مسئولیت بین‌المللی بابت اعمال غیرمتخلفانه بین‌المللی به رژیم حقوقی تغییرات اقلیمی

محسن یحاییان[۱]

چکیده

تغییر اقلیم و آثار سوء ناشی از آن پدیده‌هایی هستند که امروزه در سراسر جهان قابل ملاحظه و در حال افزایش‌اند. از جمله این آثار می‌توان به آب شدن یخچال‌های طبیعی، بالا آمدن سطح آب دریاها و اقیانوس‌ها و گسترش بیشتر زمین‌های خشک و بیابانی اشاره کرد که ظاهرا نمی‌توان آن‌ها را به نقض تعهد یکی از تابعان حقوق بین‌الملل منتسب کرد. این پیامدها حتی با وجود پایبندی به پیش‌بینی‌ها و الزاماتی که در چارچوب نظام تغییر اقلیم(تعهدات مندرج در کنوانسیون چارچوب سازمان ملل متحد مصوب ۱۹۹۲، پروتکل ۱۹۹۷ کیوتو و توافقنامه ۲۰۱۵ پاریس) مطرح شده است، هنوز قابل وقوع بوده و هستند. در این شرایط توجه به مفهوم نسبتاً نوظهور مسئولیت بابت اعمال منع‌نشده که متضمن برقراری مسئولیت ورای انجام عمل متخلفانه است، می‌تواند سودمند به نظر آید. این مقاله ضمن تبیین این نوع از مسئولیت و بررسی آن می‌کوشد تا تحلیل نماید که آیا امکان تسرّی این نوع از مسئولیت به نظام تغییرات اقلیمی وجود دارد یا خیر. این مقاله در نهایت نتیجه می‌گیرد که مسئولیت اعمال غیرمتخلفانه بین‌المللی بهترین راهکار حقوقی موجود برای جبران خسارات ناشی از تغییرات اقلیمی هستند.

واژگان کلیدی: *نظام حقوقی تغییرات اقلیمی، مسئولیت غیر متخلفانه بین‌المللی، مسئولیت عینی، رژیم حقوقی تغییرات آب و هوایی، گازهای گلخانه‌ای*

[۱] دانشجوی دورهٔ کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.